

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

duha^{3 | 2016}

Informace o knihách a knihovnách z Moravy

DIGITALIZACE V KNIHOVNÁCH

Duha online:
<http://duha.mzk.cz>

Obsah

	Úvodník – <i>Jana Nejezchlebová</i>	1
Studie, články	K dějinám digitalizace tištěných fondů knihoven v České republice – <i>Zdeněk Matusšík</i>	2
	Digitalizace periodik v Moravské zemské knihovně v Brně – <i>Michal Indrák</i>	4
	Knihovnick 21. století: Ako digitalizácia mení prácu knihovníka – <i>Ludmila Rohoňová, Luboš Glončák</i>	6
	Česká digitální knihovna – <i>Martin Lhoták</i>	7
30 ročníků časopisu Duha	Třetí desetiletí (2007–2016) – <i>Jana Nejezchlebová</i>	11
Veřejné knihovny	Vesnice roku 2016 v Jihomoravském kraji – <i>Helena Jalová</i>	14
	S výškovskou knihovnou pohodlně v síti – <i>Zdeňka Adlerová</i>	15
	Knihovnick fotografem, knihovnick novinářem, knihovnick PR pracovníkem – <i>Bohdana Kuzmová Křepinská</i>	16
	Setkání čtoucích rodin v regionu Blansko – <i>Helena Jalová</i>	18
Konference, akce	Bohemistický seminář – <i>Soňa Šinclová</i>	20
	„Mladá krev“ v knihovnách – <i>Libuše Foberová</i>	21
Informace pro knihovny	Zapojování knihovny do portálu Knihovny.cz – <i>Petra Žabičková</i>	23
	E-learningový kurz Digitalizace v knihovnách – <i>Lenka Damborská</i>	25
	Znovuotevření Pedagogické knihovny J. A. Komenského v novém sídle – <i>Markéta Pánková</i>	26
	Nahlédnutí do Milíře – <i>Vít Závodský</i>	30
Knihovníci píšou o knihách a knihovnách:	Rozhovor – <i>Radim Chalupník</i>	31
Představujeme odborné knihovny	Esperantské knihovny – <i>Miroslav Malovec</i>	34
Z činnosti MZK	Slavnostní otevření Španělské knihovny v Moravské zemské knihovně – <i>Eva Fukarová</i>	36
	Exkurze pro veřejnost v Moravské zemské knihovně – <i>Monika Kratochvílová</i>	38
Knihovnické osobnosti JMK	RNDr. Miroslav Bartošek, CSc. – <i>Luděk Matyska</i>	41
Oči Brna	Cyklus Oči Brna v říjnu: prof. PhDr. Jiří Sehnal, CSc. – <i>Štěpánka Studeníková</i>	43
Recenze	Knihovny země V4 v nástrahách digitálního věku: sborník z konference – <i>Soňa Šinclová</i>	47
	Korespondence Arna Nováka a Marie Veselíkové – <i>Jiří Poláček</i>	48
Zkušenosti ze zahraničních knihoven	Knihy a knihovny v Norsku – <i>Milúše Juričková</i>	50
	Univerzitní knižnice v Bratislavě – <i>Helena Vřeská</i>	52
Rozhovor	Rozhovor s PhDr. Markétou Hejkalovou – <i>Tomáš Kubiček</i>	54
Fejeton	Knihy a knihovny, možná obráceně... – <i>Arnošt Goldflam</i>	57

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 30 (2016), číslo 3.

Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně** pro potřebu knihoven, knižního obchodu, nakladatelství a literárních pracovišť.

Adresa vydavatele a redakce:

Moravská zemská knihovna v Brně

Kounicova 65a, 601 87 Brno

Telefon: 541 646 126

E-mail: duha@mzk.cz

IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední straně:

Velvyslanec Španělska v ČR, Jeho Excelence pan Pedro Calvo-Sotelo (uprostřed), při slavnostním otevření Španělské knihovny v MZK. Autor fotografie: Pavel Albert.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák.

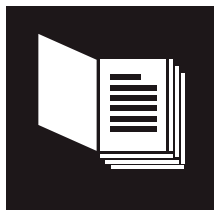
Vychází 4x ročně tištěně i on-line.

Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print), ISSN 1804-4255 (Online).

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Redakce: Mgr. Jana Nejezchlebová, vedoucí a výkonná redaktorka, Mgr. Jan Lidmila, technický redaktor, Mgr. Adéla Dilhofová, redaktorka, Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka a jazyková korektura.

Redakční rada: prof. PhDr. Tomáš Kubiček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady, PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Ústav bohemistiky a knihovnictví FPF Slezské univerzity v Opavě), PhDr. Helena Gajdůšková (Masarykova veřejná knihovna Vsetín), Mgr. Hana Šimonová (Městská knihovna Hodonín)

Vážené čtenářky, Vážení čtenáři,

léto v kulturním Brně bylo ve znamení nejrůznějších zábav a kulturních aktivit. Každoroční významnou kulturní událostí je však Mezinárodní bienále grafického designu. Letošní 27. ročník se koná ve dnech 16. 6.–30. 10. 2016. V nabídce najdeme i výstavu prezentující rozsáhlou tvorbu českého grafického designéra, typografa a nositele častých ocenění v soutěžích Nejkrásnější kniha roku Zdenka Zieglera.

Jaký je obsah nového čísla Duhy?

Hlavním tématem je digitalizace v knihovnách. Výběrem článků pro hlavní blok **Studie, články** jsme se snažili alespoň nastínit širší tématu. Rubrika obsahuje články K dějinám digitalizace tištěných dokumentů v České republice a Digitalizace periodik v Moravské zemské knihovně. Digitalizace není pouze technický proces, jde o výraznou změnu v práci knihovníků, v přístupu k informacím. Nad těmito otázkami se zamýšlejí autoři článku Knihovník 21. století: Ako digitalizácia mení prácu knihovníka. O projektu Česká digitální knihovna pojednává poslední stejnojmenný článek této rubriky.

30 ročníků časopisu Duha. Dostáváme se k poslednímu desetiletí, tedy do současnosti. Je zajímavé sledovat, kolika změnami časopis a s ním i práce redakce v letech 2007–2016 prošly.

Rubrika **Veřejné knihovny.** V prvním článku se vrátíme ještě k hodnocení Vesnice roku 2016 v Jihomoravském kraji. Účastníci kurzů S výškovskou knihovnou pohodlně v síti se s lektory učili komunikovat na sociálních sítích. V dalším článku se dočteme o Setkání čtoucích rodin v regionu Blansko, které organizovala Moravská zemská knihovna. Již název článku Knihovník fotografem, knihovník novinářem, knihovník PR pracovníkem ukazuje, jaký rozsah činností zahrnuje práce knihovníků.

Konference, akce. Pětidenní bohemistický seminář 2016 pro překladatele z českého jazyka uspořádala v červenci z pověření Ministerstva kultury ČR Moravská zemská knihovna. Článek „Mladá krev“ v knihovnách přibližuje jednání mezinárodní konference Profese knihovník, kterou pořádala Regionální knihovna v Karvině.

Informace pro knihovny. Úvodní článek rubriky se věnuje Centrálnímu portálu knihoven a popisuje postup knihovny, která bude chtít tento portál využívat. E-learningový kurz Digitalizace v knihovnách probíhá od roku 2014 2× ročně v Moravské zemské knihovně. O jeho obsahu a organizaci informuje článek. Znovuotevření Pedagogické knihovny J. A. Komenského je článek, který udělá všem knihovníkům radost. Do 17. čísla členského zpravodaje Společnosti Jiřího Mahena nás zavede Nahlédnutí do Milíře.

Knihovníci píší o knihách a knihovnách. V pokračování tohoto cyklu se zaměříme na Rozhovor, to znamená na jednotlivce, na individuálního člověka.

Představujeme odborné knihovny. Esperantské knihovny. Článek seznamuje s vývojem knihoven, od osobních knihovniček k velkým knihovnám doma i ve světě.

Z činnosti MZK. Slavnostní otevření Španělské knihovny v MZK se konalo 4. července 2016 za účasti Velvyslance Španělska v ČR. Současně bylo připomenuto výročí, 400 let od úmrtí Miguela de Cervantese y Saavedry. Španělská knihovna je tak další ze Zahraničních knihoven Moravské zemské knihovny. Exkurze pro veřejnost v MZK patří, jak informuje článek, k atraktivní a žádané nabídce služeb odborné i laické veřejnosti.

Oči Brna. V rubrice je mimořádně uveden rozhovor Štěpánky Studeníkové s hudebním historikem a organologem prof. PhDr. Jiřím Sehnalem, CSc.

Recenze. Obsáhlý sborník Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku přináší příspěvky z mezinárodní stejnojmenné konference, která se konala v Moravské zemské knihovně. Druhá recenze je literární, hodnotí knihu Korespondence Arne Nováka a Marie Veselíkové, kterou editorský připravila Milena Šubrtová.

Zkušenosti ze zahraničních knihoven. Text Knihy a knihovny v Norsku nás zavede do knihoven a na knižní trh v této krásné a zajímavé zemi. Zájezd do bratislavských knihoven organizoval SKIP Velká Morava 25. května 2016.

Rozhovor. Tomáš Kubiček hovořil se spisovatelkou, překladatelkou a místopředsedkyní Českého centra PEN klubu PhDr. Markétou Hejkalovou o 26. ročníku knižního veletrhu, který se koná každoročně na podzim v Havlíčkově Brodě.

Fejeton Knihy a knihovny, možná obráceně ...Arnošt Goldflam svým nezaměnitelným rukopisem přibližuje své čtenářství, první kroky s knížkou, seznamuje nás s autory i názvy svých oblíbených knih.

Za redakci časopisu Duha
Jana Nejezchlebová

K dějinám digitalizace tištěných fondů knihoven v České republice

Zdeněk Matusík

Zdenek.Matusik@nkp.cz

Psát dějiny digitalizace tištěných fondů knihoven v České republice jsou nesporně více povolány jiné osoby, než je pisatel tohoto příspěvku. Ten vznikl na popud redakce Duhu z příspěvku předneseného na mezinárodní konferenci knihovníků zemí V4+, konané na přelomu května a června 2016 v Brně.¹ Základním tématem příspěvku byl vývoj autorskoprávního rámce vývoje digitálních knihoven v Česku.² Předkládaný článek může být tedy jen dílčím příspěvkem na dané téma – a podnětem k jeho širšímu a hlubšímu zpracování.

Digitalizace je jednou z forem tzv. reformátování dokumentů – jejich převedení do jiného formátu (uspořádání). Reformátování může být provedeno různými způsoby – zejména změnou způsobu záznamu na nosič, změnou nosiče záznamu, změnou kódování záznamu obsahu, změnou kódování obsahu. Digitalizace tištěných fondů se dosud nejčastěji provádí změnou způsobu záznamu při současně změně druhu nosiče; reformát textového dokumentu zpravidla obsahuje rovněž změnu kódování záznamu obsahu, což umožňuje textové vyhledávání v takové digitální kopii.

Reformátování knihovních fondů ovšem není záležitostí až posledních 20–25 let. Jeden z jeho způsobů – mikrofilmování – kdy obsah dokumentu zůstává v analogovém formátu a jedná se jen o změnu technologie záznamu na nosič a změnu nosiče, se (nejen) v knihovnickém prostředí používá již desítky let. Počátky národního programu Kramerius – reformátování (a touto cestou uchování obsahu) tištěných dokumentů

domácí produkce 19. a 20. století ohrožených tzv. kyselou degradací papírového nosiče – byly spjaty právě s mikrofilmováním. Pod vlivem vývoje v zahraničí byl ovšem tento způsob reformátování zakrátko nahrazen digitalizací. Z právního hlediska byly předmětné úkony rozmnožování kryty zákonnou licencí pro konzervační účely. Z tohoto hlediska je ovšem nezbytná existence oprávnění pro každý krok užití díla – tedy specificky i pro zpřístupňování reformátovaných knihovních dokumentů. Odpovídající zákonná licence pro zpřístupňování digitálních kopií sice v prvních letech platnosti tehdy nového autorského zákona č. 121/2000 Sb. chyběla, avšak novela autorského zákona z roku 2006 vytvořila ucelený autorskoprávní rámec pro digitální knihovny: zakotvila jak oprávnění ke zpřístupňování digitální kopie dokumentu na vyhrazeném terminálu v budově knihovny, včetně zhotovení příslušné rozmnožiny, tak i související možnost zhotovit tiskovou rozmnoženinu pro uživatele.

V prvním desetiletí našeho století se v České republice, zejména ve velkých knihovnách, realizovala řada rozsáhlých digitalizačních projektů. Největšími z nich byly projekty Národní knihovny České republiky – *Manuscriptorium* a *Kramerius*. První z nich, jehož předchůdce započal již v letech 1992–1993, byl zaměřen na digitalizaci historických rukopisů a starých tisků, druhý pak na digitalizaci novodobých tištěných materiálů národní produkce, jak periodik, tak i knih, jež byly ohroženy degradací papírového nosiče. Tyto projekty dodnes reprezentují dvě hlavní trajektorie

1 VI. ročník setkání knihovníků zemí V4+ na téma „Knihovny v zemích V4+ v nástrahách digitálního věku“, Brno, 31. května – 1. června 2016. Konferenci organizovala Moravská zemská knihovna v Brně z pověření Ministerstva kultury České republiky a ve spolupráci s Národní knihovnou ČR a Kabinetem informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

2 Matusík, Zdeněk: Digitální knihovny v České republice: vývoj autorskoprávního rámce. In: *Libraries V4 in the Decoy of Digital Age: proceedings of the 6th Colloquium of library and information experts of the V4+ countries held from 31st May – 1st June 2016 in Brno = Knihovny zemí V4+ v nástrahách digitálního věku: sborník příspěvků ze 6. kolokvia knihovnicko-informačních expertů zemí V4+ konaného 31. května – 1. června 2016 v Brně*. Brno: The Moravian Library in Brno, 2016, s. 269–284.

národního programu digitalizace. V roce 2003 byla digitální knihovna *Kramerius* (<http://kramerius.nkp.cz/>) předána službám veřejnosti, převážně cestou vyhrazených terminálů v knihovně. Aplikace *Kramerius* je od té doby stále k dispozici pod všeobecnou veřejnou licenci GNU³, a to jak ve své původní verzi, tak ve verzích 4 a 5, a jako taková využívána v řadě knihoven v České republice.

Samostatnou zmínku zasluhuje digitalizační program Národního filmového archivu, který vedle specifických, „neknihovních“ materiálů digitalizuje od prvních let století filmová periodika, noviny, věstníky, informační zpravodaje profesních filmových svazů a spolků, populární divácké časopisy, filmové korespondence, filmové ročenky, ale i další texty a publikace.

Program *Kramerius* Národní knihovny pokračoval v letech 2008–2010 projektem *Záchrana neperiodických bohemikálních dokumentů 19. století ohrožených degradací papíru*, významně podpořeným z Norského finančního mechanismu. Ve druhé polovině prvního desetiletí se realizovaly projekty národního projektu *Kramerius* v dalších knihovnách – zejména v Knihovně Akademie věd České republiky, v Městské knihovně v Praze, v Moravské zemské knihovně v Brně a v Národní lékařské knihovně, které byly podle zaměření té které knihovny specializovány institucionálně, místně, tematicky, případně podle specifických fondů (jako např. mapová sbírka MZK).

Významnou záležitostí byl v letech 2011–2014 projekt *Národní digitální knihovna*, s dobou udržitelnosti do roku 2019. Jeho výsledkem má být digitální zpřístupnění celkem 52 miliónů stránek dokumentů. Projekt byl z 85 procent spolufinancován z Integrovaného operačního programu EU jako součást aktivit v rámci strategie *Smart Administration* (Efektivní veřejná správa a přátelské veřejné služby) – konceptu *eCulture*. Dotace 300 miliónů Kč umožnila vybudování dvou digitalizačních linek – v Národní knihovně ČR a v Moravské zemské knihovně v Brně.

Aplikace *Manuscriptorium* (<http://manuscriptorium.cz/>) byla vyvinuta ve spolupráci se soukromou firmou *AiP Beroun* jako virtuální badatelské prostředí. Svým významem přesáhla

hranice České republiky a Evropy, slouží také jako subagregátor *Europeany* pro oblast historických fondů. Za její úsilí a výsledky v této oblasti byla Národní knihovně ČR v roce 2005 udělena vůbec první *Cena UNESCO Jikji Paměť světa*.⁴

Dalším směrem v digitalizaci historického fondu je partnerství s firmou *Google*. Výsledkem kooperativního projektu má být zpřístupnění digitalizátů 200 000 knih z 16. až 18. století na otevřeném Internetu, a to prostřednictvím elektronického katalogu Národní knihovny – dostupného z <http://aleph.nkp.cz/F>.

Digitalizační projekty v sektorech kulturního dědictví a akademické sféry se od té doby neustále intenzivně rozvíjely. Avšak omezení vlastní platnému právnímu rámci – tj. zpřístupňování předmětů ochrany, k nimž majetková autorská práva ještě neuplynula, pouze v prostorách knihoven – byla pocíťována uživatelskou obcí i knihovníky s rostoucí vahou negativně. Snahu po řešení tohoto problému i v měřítku zemí Evropské unie po celé desetiletí – až donedávna – podporovala také Evropská komise.

Jako jedna z cest řešení – a to postupně jako cesta nejproduktivnější – se rýsovala tzv. rozšířená kolektivní licence na zpřístupňování děl nedostupných na trhu. Na jeho podporu byl již před pěti lety, v září 2011, podepsán představiteli evropských organizací autorů, kolektivních správců a knihoven společný dokument, tzv. memorandum o shodě. V následujících letech byly v několika evropských zemích, Francii, Německu a nejnověji na Slovensku, přijaty příslušné právní předpisy. Předmětné řešení je rovněž obsaženo v návrhu novely autorského zákona č. 121/2000 Sb. projednávaného v současnosti v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Legislativní řešení ve Francii bylo ovšem soudně napadeno několika autory a spor se posléze dostal až k Soudnímu dvoru Evropské unie.

Projednávání případu přineslo v posledních měsících a týdnech vývoj, který perspektivu rozšíření možnosti zpřístupňování digitalizovaných

4 Srov. informace o *Ceně* [cit. 2016–08–28]. Dostupné z <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/memory-of-the-world/unescojikji-prize/previous-laureates/> /> a http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/mow/nomination_forms/jikji_2005_czech_nat_lib.pdf.

3 Svobodný operační systém (pozn. red.)

děl nad rámec tzv. terminálového zpřístupňování, omezeného na přítomnost čtenáře v knihovně vlastníci tištěnou předlohu dokumentu, ohrožuje: s názorem o tom, že úprava ve Francii je v rozporu s evropským autorským právem, vystoupil v řízení zejména představitel Evropské komise; navíc, významný činitel řízení – generální advokát – předložil v červenci t. r. stanovisko, že nejen francouzský zákon, ale i udělování rozšířených kolektivních

licencí⁵ na užití děl vůbec je v rozporu s mezinárodním a evropským autorským právem.

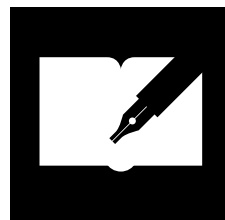
Výsledek řízení u SDEU (rozsudek se očekává koncem roku 2016) významně ovlivní další vývoj digitálního užití knihovních fondů v Evropské unii – a také v Česku: bude to ve smyslu rozvoje, nebo ustrnutí?

⁵ Rozšířená kolektivní licence umožňuje užití i díla autorů, kteří nejsou pověřeným kolektivním správcem zastupování na základě individuální smlouvy; mají ovšem možnost platnost takové licence vůči svým dílům vyloučit.

Digitalizace periodik v Moravské zemské knihovně v Brně

Michal Indrák

Michal.Indrak@mzk.cz

Článek informuje o postupu digitalizace periodik v MZK, shrnuje všechny dosavadní aktivity v této oblasti. Pozornost věnuje výběru titulů, technickým možnostem zpracování a výhledu do budoucna.

V současné době se ve fondu Moravské zemské knihovny v Brně nachází přibližně 60 tisíc zpracovaných knihovních záznamů formátu seriál a toto číslo představuje přibližně 25 kilometrů uskladněných dokumentů. Před vlastní digitalizací, kterou provádíme u periodik od roku 2007, bylo velké množství regionálních titulů periodik ohrožených degradací kyselého papíru mikrosnímkováno v rámci projektů VISK7. Tyto projekty byly podávány a realizovány v letech 2001 až 2008. Jednalo se o tituly Akord, Archa, Brünner Anzeiger und Tagesblatt, Hesperus, Hlas jednoty katolické, Hlas lidu, Hlídka a další. Před vlastním mikrosnímkováním věnovala Moravská zemská knihovna v Brně velkou pozornost komplectaci ročníků jednotlivých titulů a tento přístup si udržuje i v pozdější digitalizaci periodik. Takto bylo mikrosnímkováno 40 titulů periodik a další mimo projekty VISK.

První digitalizační práce, které během evoluce technologií následovaly po původním mikrosnímkování, byly zahájeny v roce 2007 digitalizací Lidových novin ročníky 1896–1952. V následujících letech byl digitalizován titul Tagesbote aus Mähren und Schlesien (1868–1938) a další. Hlavní část digitalizace periodik se odehrává v projektu Vytvoření Národní digitální knihovny (NDK), který začíná koncem roku 2012. Součástí celkové strategie digitalizace Moravské zemské knihovny v Brně je i dobře propracovaný seznam titulů, který akcentuje především vazbu na jihomoravský region a analyticky zpracované tituly. Kritérii výběru titulů pro zpracování jsou především: ochranná digitalizace dokumentů, kterým hrozí fyzický zánik, digitalizace podle půjčovnosti daného titulu a digitalizace titulů na základě přání čtenářů, badatelů, případně dalších institucí. Základní logikou, jak již bylo zmíněno, je postupná kompletace všech 379 titulů, s jejichž digitalizací bylo dosud započato a z nichž 194 je kompletně dokončených. Všechny zdigitalizované tituly jsou přístupné v digitální knihovně *Kramerius*. Volně zpřístupňujeme ročníky

periodických dokumentů do roku 1945 včetně. Při vlastním zpracování a strategickém plánování vycházíme i z technických možností skenerů, kdy pro velké formáty novin můžeme využít maximálně dva automatizované skenery. Stejně tak je podstatným faktorem otázka textů psaných frakturou, případně kombinovaných textů fraktury s latinkou, protože licence fraktury pro OCR (neboli optické rozpoznávání znaků), potřebné na každou stránku dokumentu pro konverzi informací do textového formátu, jsou velmi nákladné.

V budoucích obdobích se budeme soustředit především na vylepšení uživatelského rozhraní digitální knihovny Kramerius tak, abychom nabídli našim čtenářům a badatelům lepší komfort pro práci s digitalizovanými dokumenty. V rámci těchto aktivit vyvíjíme i klienty pro mobilní zařízení založené na platformě iOS a Android. Existuje ještě několik posledních titulů, které byly mikrofilmovány, následně digitalizovány a ještě nejsou v naší digitální knihovně. Tuto skutečnost bychom rádi v rámci replikačních procesů s Národní knihovnou, která tyto dokumenty má, brzy vyřešili. Další velkou výzvou a zároveň

příležitostí je pokusit se nabídnout zvýšenou vytěžitelnost obsahů dokumentů formou obohacení metadatového popisu digitálního dokumentu až na úroveň článku a to alespoň u vybraných titulů. Tato vylepšení mimo jiné předpokládají zásadní úpravy softwarového vybavení používaného digitalizační linkou NDK a nebudou jednoduché. Dále bychom chtěli do celého digitalizačního procesu, který je koncipovaný jako modulární, zapojit open source řešení OCR fraktury a tím i ušetřit finanční prostředky při digitalizaci dokumentů psaných frakturou. Implementace takového řešení ovšem předpokládá vysokou procentuální úspěšnost výsledků OCR a ta zatím ještě není pro česky psané texty dostatečná.

V neposlední řadě jsou to především čtenáři, kteří rozhodují o úspěchu digitalizace v Moravské zemské knihovně v Brně, takže naše pozornost bude i do budoucna patřit hlavně jejich návrhům a podnětům k digitalizaci fondu Moravské zemské knihovny v Brně.

Pozn. red.: Téma bylo jedním z příspěvků na Semináři knihoven pamětových institucí Jihomoravského kraje dne 25. 4. 2016.

21 Bude vás zajímat, že...

... Slovanská knihovna vydala knihu. PhDr. Jiří Vacek knihovník, slavista a literární historik a v letech 1978 – 1992 ředitel této instituce vydal netradiční knihu vzpomínek nazvanou Slovanská knihovna-můj osud. Pro upřesnění – v současné době je Slovanská knihovna odborem Národní knihovny České republiky. Netradičně pojaté memoáry, které se čtou s potěšením. Talentovaný vypravěč v proudu vzpomínek přibližuje svou dlouholetou práci ve Slovanské knihovně, ale také představuje a připomíná řadu historiků a odborníků, kteří z knihovny vytvořili mezinárodně uznávanou instituci.

... Semináře v krajských knihovnách. V rámci projektu VISK 1 – Principy péče o zvukové dokumenty: mezinárodní standard a jeho aplikace

v praxi v pamětových institucích České republiky se podařilo zajistit podmínky pro pořádání tematických seminářů ve vybraných krajských knihovnách. Obsahem seminářů bude problematika péče o zvukové dokumenty, která je úzce spjata s projektem Virtuální národní fonotéka. Cílem celého projektu zaštitěného Moravskou zemskou knihovnou v Brně je vytvoření ucelené metodické pomůcky k péči o zvukové dokumenty. Do knihoven by se měl tento materiál dostat do konce roku. Ve II. pololetí 2016 se semináře uskuteční v knihovnách: Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové, Krajské knihovně Františka Bartoše ve Zlíně, Vědecké knihovně v Olomouci, Krajské vědecké knihovně v Liberci, Středočeské vědecké knihovně v Kladně a v Krajské knihovně Karlovy Vary.
<https://www.narodnifonoteka.cz>

Knihovník 21. storočia: Ako digitalizácia mení prácu knihovníka

Ludmila Rohoňová, Luboš Glončák

ludmila.rohonova@snk.sk, lubos.gloncak@snk.sk

Cieľom príspevku je popísať paradigmatické zmeny v práci knihovníkov, ktoré nastali v dôsledku zavedenia digitalizačných procesov. Ukazuje, že digitalizácia v princípe umožňuje nové a v minulosti ne realizovateľné možnosti spracovania (vytvárania a editácie) bibliografických metadát priamo v procese digitalizácie. Približuje prácu nového „moderného“ knihovníka-bibliografa, ktorý bude realizátorom činností spojených s tvorbou validných bibliografických metadát. Zdôvodňuje, prečo úkony realizované „moderným“ knihovníkom v digitalizačnom procese vedú k transparentnejším a konzistentnejším výstupom ako aj k následnému inovatívnemu prístupu k manažmentu sémantickej interoperability.

Národný projekt Digitálna knižnica a digitálny archív v prostredí Slovenskej národnej knižnice a z neho plynúce výzvy do budúcnosti

Národný projekt Digitálna knižnica a digitálny archív (ďalej len „NP DIKDA“) realizovaný v rokoch 2012 až 2015 v Slovenskej národnej knižnici (ďalej len „SNK“), bol projektom multiodborovým a multifázovým, ktorý spájal zamestnancov z viacerých, vzájomne heterogénnych odborov. Spojenie heterogénnych činností rôznych odborov bolo a stále je pomerne bezproblémové vďaka existencii integrujúceho digitalizačného Workflow.

Digitalizácia však pred nás stavia nové výzvy a definuje nové požiadavky. Vyžaduje si nových ľudí – knihovníkov 21. storočia, ktorý by „homogenizovali“ digitalizačné procesy, optimalizovali a skvalitňovali jednotlivé fázy digitalizácie a generovali validný dátovo-metadátový digitálny výstup. Tento príspevok je predstavením profilu prvého typu takéhoto knihovníka, knihovníka-bibliografa.

Národná bibliografia a bibliografické metadáta pre textové dokumenty vstupujúce do procesu digitalizácie – skúsenosti z realizácie NP DIKDA

Národná bibliografia SNK mala v procese digitalizácie nezastupiteľnú rolu – *participovala na*

výbere dokumentov určených pre proces digitalizácie a jej Katalóg sa stal zdrojom bibliografických metadát pre digitálne výstupy.

Katalóg SNK disponoval bibliografickými záznamami článkov z obdobia existencie elektronickej databázy, teda z rokov 1976–2010. Pri článkoch spred tohto obdobia a po ňom bibliografické záznamy absentovali. V takomto prípade implementoval externý spracovateľ do PSP balíčka bibliografické metadáta vyčítané z OCR na úrovni krátkeho bibliografického záznamu – jazyk, článku, názov článku, podnázov článku, variantný názov článku, autor/autori, zdrojový dokument, stránkovanie. Absentujú v ňom deskriptívne metadáta (predmetové heslá a MDT) a prepojenie so súborom autorít, čo mu síce nebráni pri identifikácii digitálneho objektu ale obsahovú identifikáciu objektu do určitej miery obmedzuje.

Bibliografia a digitalizácia textových dokumentov – výzvy budúcnosti

Digitalizácia priniesla do života bibliografov nový fenomén – textový dokument „prepísaný“ – transformovaný do digitálnej podoby. S týmto digitálnym dokumentom môže bibliograf pracovať ako s celkom prostredníctvom klasifikácie, indexácie a prípravy deskriptívnych bibliografických metadát, ktoré sa stanú súčasťou knižnično-informačného systému ako aj digitálneho výstupu.

Bibliografická činnosť môže byť vďaka digitalizácii jednoduchšia a najvyšší stupeň jej komplexnosti nastáva pri spracovaní monografických a periodických článkov. „Moderný“ bibliograf má možnosť využiť pokročilé funkcie OCR (objektového rozpoznania znakov) ako aj pokročilú funkciu zonácie a štruktúrovania obsahu digitálnych obrazov. Funkcionalitu OCR využije na zjednodušenie tvorby bibliografických metadát. Funkciu zonácie využije pri definovaní a deklarovaní obsahu. Funkcionalita štruktúry mu umožní zadefinovať logické väzby medzi jednotlivými zónacími blokmi, aby bol zachovaný korektný tok jednotlivých obsahových elementov ako aj súdržnosť výstupu. Výstupom tejto činnosti je komplexný dátovo-metadátový balíček s príslušnými metadátami vo formátoch MODS a DC, ako aj komplexný bibliografický záznam pozostávajúci z úplného menného a vecného popisu vo formáte MARC 21.

Vzhľadom na uvedené, tak môžeme povedať, že „moderný“ bibliograf digitálneho veku môže realizovať činnosti, ktoré zabezpečia, resp. umožnia *klasifikačnú a metadátovú rigoróznosť, synchronizáciu bibliografických metadát v knižnično-informačnom systéme a digitálnej knižnici,*

aktuálnosť prezentovaného digitálneho obsahu, manažment sémantickej interoperability a ke klasifikované usmerňovanie používateľov v digitálnej knižnici.

Schopnosť bibliografie reagovať na uvedené výzvy je úzko spätá s výchovou bibliografov, ktorí realizujú reorganizáciu bibliografického spracovania s využitím moderných technológií. Riešením je vytvorenie odborne zdatného personálneho zázemia bibliografov a metodických pracovníkov, ktorí budú schopní zastrešovať činnosti spracovateľskej fázy digitalizácie v digitalizačnom Workflow, činnosti spojené s klasifikáciou, indexáciou a tvorbou deskriptívnych bibliografických metadát ako aj činnosti zastrešujúce komunikáciu medzi systémami (katalóg – digitalizačná linka – úložisko – prezentačný systém).

Z vyššie uvedeného je zjavné, že digitalizačné projekty postavili pred knižnice nové výzvy. Je nesporné, že digitalizácia textových dokumentov bude iniciovať zmeny v bibliografickom spracovaní a následne v rozsahu a kvalite knižnično-informačných služieb. Práve z týchto dôvodov je nevyhnutné, aby si knižnice začali vychovávať novú generáciu „moderných“ bibliografov a uvažovali nad koncepciou digitálnej bibliografie.

Česká digitální knihovna

Martin Lhoták

lhotak@knav.cz

Abstrakt: Cílem projektu Česká digitální knihovna (ČDK) je agregace obsahu digitálních knihoven provozovaných v České republice. ČDK slouží jako jednotné rozhraní pro koncové uživatele i jako primární národní zdroj dat pro další zastřešující národní i mezinárodní projekty, zejména pro evropskou digitální knihovnu Europeana a pro Centrální portál českých knihoven - KNIHOVNY.CZ. V rámci projektu jsou vyvíjeny volně dostupné nástroje pro komplexní podporu digitalizačních procesů, které zahrnují výrobu digitálních dokumentů, sledování workflow, zpřístupnění a archivaci. Systém pro provozování digitální knihovny Kramerius vyvinutý v rámci projektu je používán ve více než 30 knihovnách v České republice a poskytuje přístup k desítkám milionů digitálních objektů. ProArc - systém kompatibilní s národními a mezinárodními metadatovými

standards, je používán v několika knihovnách pro produkci digitálních dokumentů. S ohledem na archivační součást řešení jsou sledovány standardy pro dlouhodobou archivaci (např. model OAIS) a zajištěno propojení se systémem Archivematica.

Úvod

Agregace digitálních knihoven na národní úrovni a vývoj open source řešení podporujících vytváření digitálních dokumentů, jejich zpřístupňování a archivaci jsou hlavní cíle projektu „Česká digitální knihovna, který byl v letech 2012-2015 podpořen Ministerstvem kultury České republiky v rámci dotačního programu NAKI. V kontextu projektu má zásadní význam interoperabilita, která umožňuje sdílet a znovu využívat obsah z různých digitálních sbírek a současně monitorovat postup výroby. Zajištění interoperability je dosaženo použitím standardních mezinárodně využívaných komunikačních protokolů (například OAI-PMH, Z39.50, SRU / SRW) a formátů metadat (např Dublin Core, METS, MODS, mixu, PREMIS, FOXML).

Shrnutí výstupů projektu

Hlavním cílem projektu je vytvořit Českou digitální knihovnu („ČDK“), která bude agregovat obsah digitálních knihoven provozovaných v České republice. Bude sloužit jako jednotné rozhraní pro koncové uživatele i jako primární poskytovatel dat pro zastřešující národní i mezinárodní projekty, zejména pro Centrální portál českých knihoven – KNIHOVNY.CZ a evropskou digitální knihovnu Europeana. Celé řešení se skládá z několika nezávislých částí. Částečně je založeno na nových open source řešeních vyvinutých v rámci projektu – jedná se o systémy Kramerius, ProArc a RDFlow a částečně jsou využita již zavedená řešení používaná v České republice již po mnoho let, mezi něž patří zejména Registr digitalizace a knihovní infomační systémy (katalogy knihoven).

1. Digitální knihovna KRAMERIUS

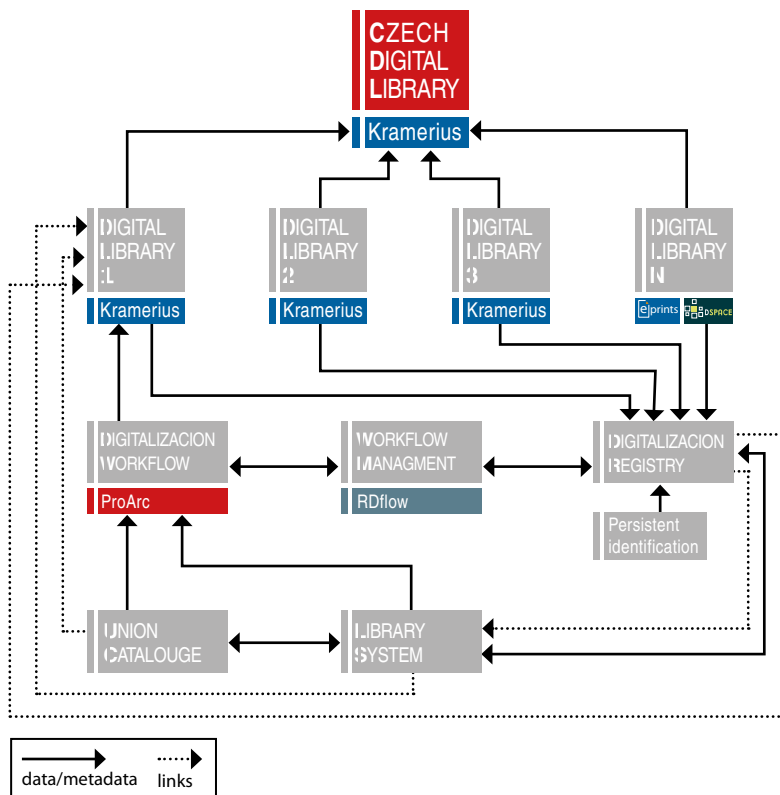
Systém Kramerius je volně dostupné softwarové řešení, které je v České republice využíváno slouží jako hlavní přístupový bod k digitálním dokumentům pocházejících z digitalizace. Je určen především pro zpřístupnění

digitalizovaných knihovních fondů, zejména monografií a periodik. Možné je i zpřístupnění další typů dokumentů, např. mapy, hudebniny, desky a staré tisky, nebo části dokumentů, jako jsou články a kapitoly. Tento systém je vhodný i pro tzv. „digital born“ dokumenty, tedy dokumenty, které vznikly v elektronické podobě. Kramerius je průběžně vyvíjen tak, aby odpovídal metadatovým standardům Národní knihovny České republiky. Systém poskytuje rozhraní pro koncové uživatele, které umožňuje vyhledávání v metadatech i v plných textech, generování vícestránkových PDF dokumentů z vybraných stránek, vytváření virtuálních sbírek a dalších operací nad uloženými sbírkami digitálních dokumentů. Navazuje na funkčnost předchozí verze systému Kramerius, jež končila označením 3.3.1. Od verze 4 je jako úložiště využíván open source repozitář Fedora. Dále jsou využívány volně dostupné technologie třetích stran – např. Apache, Apache Solr a Postgres SQL. Systém je založen na programovacím jazyku Java a může být spuštěn jako webová aplikace v jakémkoli J2EE kontejneru (např. Apache Tomcat). Více než 30 knihoven v České republice (většina z nich patří mezi největší v ČR) používá systém Kramerius provozování své vlastní digitální knihovny. Všechny instalace dohromady obsahují v současné době více než 90 milionů stran.

Open source systém Kramerius Systém je výchozím softwarovým řešením pro Českou digitální knihovnu. Zajišťuje interoperabilitu s nejvýznamnějšími digitálními knihovnami v České republice. Česká digitální knihovna bude sloužit také jako národní poskytovatel dat pro Europeana a pro Centrální portál českých knihoven – KNIHOVNY.CZ.

2. Registr digitalizace

Registr digitalizace byl založen jako projekt Knihovny Akademie věd a Národní knihovny České republiky. Z hlediska České digitální knihovny se jedná o spolupracující propojený

Obr. 1. Česká digitální knihovna – schéma toku dat

systém a relevantní zdroj informací. Obsahuje velké množství informací o digitalizovaných dokumentech v České republice, včetně identifikace původních tištěných dokumentů, vlastníka a podle původní digitální knihovny, kde je k dispozici digitální dokument. K důležitým údajům patří také perzistentní identifikace např. číslo České národní bibliografie a další relevantní záznamy. Hlavním cílem národního registru digitalizovaných dokumentů je zabránit nežádoucím duplicitám při digitalizaci a umožnit sdílení výsledků digitalizace po celé České republice, což vede k lepšímu využití finančních prostředků. V současné době Registr digitalizace obsahuje téměř 320 000 titulů. Registr digitalizace poskytuje zároveň řešení, které monitoruje digitalizační workflow. Spolupracuje přitom s knihovními katalogy a digitálními

knihovnami a repozitáři.

V rámci interoperability Registr komunikuje s knihovními informačními systémy a umožňuje dávkové importy ve formátu MARCXML. Registr je schopen sklízet data z digitálních knihoven prostřednictvím OAI-PMH a importovat popisná metadata digitalizovaných dokumentů. Na konci celého procesu odešle Registr informaci o digitalizovaném dokumentu do veřejného knihovního OPACu společně s odkazem na tento dokument v digitální knihovně. Informace jsou odeslány také do Souborného katalogu České republiky.

ProArc - systém pro výrobu digitálních dokumentů a jejich archivaci

ProArc je volně dostupný open source systém pro produkci a archivaci digitálních dokumentů založený na repozitáři Fedora Commons.

Využití stejného výrobního a archivačního nástroje posiluje interoperabilitu a sdílení dat mezi jednotlivými digitalizačními projekty a pracovišti. ProaArc umožňuje rychlé částečně automatizované vytváření standardních metadat. Skládají se ze strukturální, deskriptivní a archivní části a OCR. Z hlediska archivační součásti řešení jsou zohledněny standardy pro dlouhodobou archivaci, zejména ISO normy referenční model OAIS. ProArc exportuje tzv. SIP - submission information package, který je možné za účelem archivaci importovat do systému Archivemata.

3. Česká digitální knihovna - portál

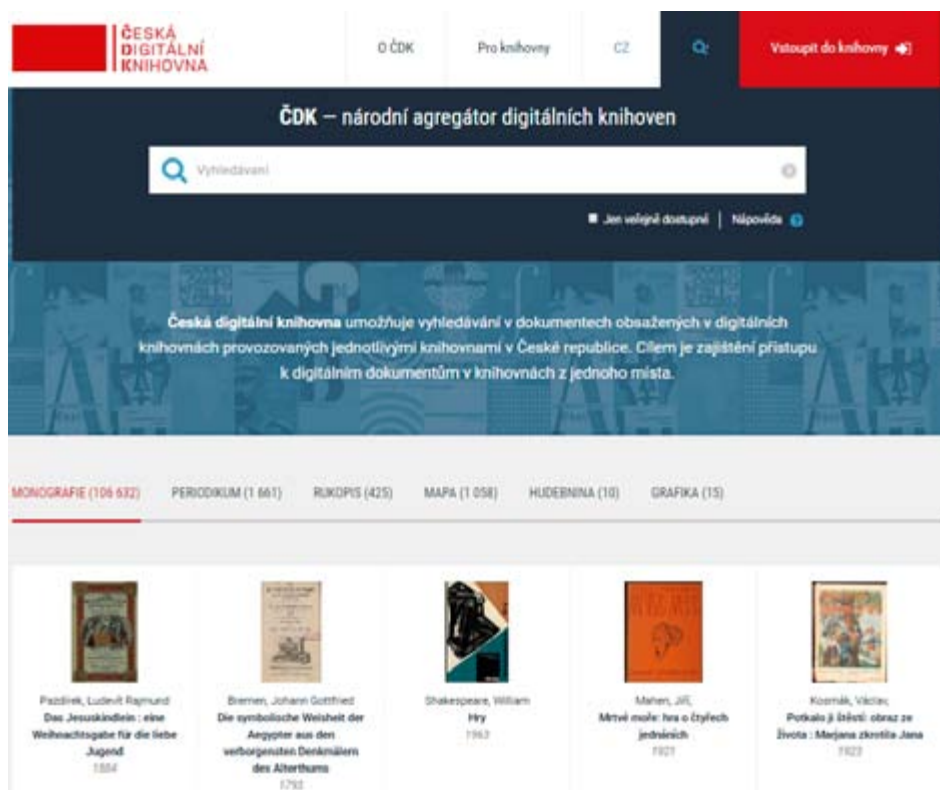
Portál Česká digitální knihovna (ČDK) slouží jako hlavní centrální přístupový bod k obsahu digitálních knihoven v České republice. ČDK

umožňuje vyhledávat dokumenty obsažené v digitálních knihovnách provozovaných jednotlivými knihovnami v České republice. Cílem je zajistit přístup k digitálním dokumentům v knihovnách z jednoho místa.

Česká digitální knihovna obsahuje metadata průběžně sklizená z digitálních knihoven provozovaných v České republice. Dokumenty v plném zobrazení jsou uloženy ve zdrojových/původních digitálních knihovnách, ze kterých jsou při požadavku uživatele na prohlédnutí dynamicky staženy do webového rozhraní České digitální knihovny. Uživatel tak stále pracuje v jednom rozhraní a má možnost využívat všechny knihovny zapojené do ČDK.

Dostupnost dokumentů je řízena nastavením ve zdrojových/původních digitálních knihovnách.

V ČDK je k dispozici více než 30 milionů stran z Národní digitální knihovny, Moravská

Obr. 2. Česká digitální knihovna – webový portál

zemské knihovny v Brně, Národní technické knihovny a Knihovny Akademie věd ČR. Obsah dalších českých digitálních knihoven bude průběžně doplňován. Česká digitální knihovna je veřejně přístupná z <http://www.czechdigitallibrary.cz/>.

Závěr

Česká digitální knihovna je základní infrastrukturou na národní úrovni, která zajišťuje přístup k digitálním dokumentům a zároveň poskytuje data dalším centrálním řešením na národní i mezinárodní úrovni. Systémy a nástroje vyvinuté v rámci projektu umožňují vzájemnou součinnost a spolupracují také s dalšími již zavedenými knihovními informačními systémy. Hlavním cílem je umožnit vytváření, sdílení a opakovaně využívání digitální obsahu snadno a efektivně a poskytnout přístup ke všem digitalizovaným knihovním dokumentům v České republice pod jednou střechou.

Literatura

Foltyn T.: The Kramerius System – Open Source Solution for Digital Libraries, Proceedings of the Third Workshop on Very Large Digital Libraries; Glasgow, Scotland (UK) September 10, 2010, Pisa 2010, ISBN 978-88628015-7.

Foltyn T.: Kramerius Information System as a Tool of Access to Digital Documents, PRESIDENTIAL LIBRARY COLLECTIONS, Digital Library series, Issue 3, Coordination and Standardization in the Sphere of Creation and Use of the National Information Resources 2012, ISBN 978-5-905273-25-4

Foltyn T.: Has It Been Already Digitized? How to Find Information about Digitized Documents, Review of the National Center for Digitization, Faculty of Mathematics, Belgrade, 2013, Issue: 22, ISSN: 1820-0109.

Foltyn T. Registrdigitalizace.cz, IT LIB 2010/2, Bratislava 2010.

Lhoták, Martin.: Česká digitální knihovna a nástroje pro zajištění digitalizačních procesů.

[The Czech Digital Library and Tools for the Management of Complex Digitization Processes.]

INFORUM 2012: 18. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích. Roč. 2012, č. 1 (2012). ISSN 1801-2213.

[INFORUM 2012: konference o profesionálních informačních zdrojích /18./, Praha, 22.05.2012-24.05.2012] Trvalý odkaz: <http://hdl.handle.net/11104/0218127>

Lhoták, Martin - Foltyn, T.: Registr digitalizace CZ. [Digitization Registry CZ.]

INFORUM 2010. Praha : Albertina icome Praha, 2010. ISSN 1801-2213.

[INFORUM 2010. Konference o profesionálních informačních zdrojích /16./, Praha (CZ), 25.05.2010-27.05.2010] Trvalý odkaz: <http://hdl.handle.net/11104/0194066>

Třetí desetiletí (2007–2016)

Okolí knihoven se ale za poslední dvě desetiletí radikálně změnilo a imperativem doby je „přístup k informacím přes síť kdykoliv a odkudkoliv“. Toto nové paradigma diktuje, aby hora (knihovna) šla přes síť za Mohamedem (čtenářem) domů.

Změny, které v tomto období měly vliv i na obsah časopisu, vyjadřuje úryvek z článku Budoucnost knihoven optikou scénářů od prof. Milana Konvity (4/2015). Duha od začátku své existence byla zaměřena na práci knihoven v Jihomoravském kraji a na pomoc jejich rozvoji formou odborných článků. Přináší i zprávy o dobré práci veřejných knihoven v kraji se snahou inspirovat

a podněcovat k zajímavým aktivitám i ostatní knihovníky. Třetí desetiletí časopisu je ve znamení změn, změny v obsahové náplni se odrážejí i ve změně některých rubrik (některé končí, některé vznikají), změn v grafické podobě časopisu. Od roku 2010 vychází Duha v elektronické i tištěné podobě a mění se její periodičita. Elektronická Duha přináší nové možnosti, na které bylo třeba

se připravit a vlastně je i vyzkoušet. Zpočátku, první roky elektronická Duha obsahovala aktuální informace, delší články, více fotografií, nebyli jsme tak omezeni jako v tištěné podobě časopisu s pevně daným počtem stran. Postupně jsme však zjistili, že by měl mít časopis jednotnou podobu, proto je od roku 2015 elektronická Duha identická s tištěnou. V obsahu probíhaly změny vzhledem k tomu, že internet poskytuje dost možností vyhledat literární informace, informace o knihách. Mnohem více byly potřebné odborné texty, seznamování knihovníků s novými službami, technickými možnostmi ve službách i ve zpracování knihovních fondů. Duha tak reagovala na aktuální potřeby knihovníků, přinášela a přináší pomoc s nově přicházejícími a zdokonalujícími se technologiemi, s činností knihoven v době digitalizace.

V tomto desetiletí časopisu pokračovaly některé rubriky, které byly pro obsah a zaměření časopisu klíčové. *Studie a články*, hlavní rubrika, která přináší delší články předních odborníků v oblasti knihovnictví, informatiky, digitalizace, ale i příbuzných oborů vymezovala tematický obsah daného čísla. Jednotlivá čísla Duhy jsou tedy zaměřená na témata, která řeší knihovníci ve své práci se čtenáři, jedná se o zdravotně znevýhodněné čtenáře, spolupráci veřejných knihoven s knihovnami paměťových institucí, management v knihovnách, zpracování a význam webových stránek i malých obecních knihoven, čtenářská gramotnost. V rychlém sledu přichází nová témata v souvislosti s rozvíjejícími se IT technologiemi, digitalizací, standardizací knihovnických činností. Tematicky byly Studie, články zaměřeny na Informační vzdělávání (2/2010), na Informační výchovu ve školních knihovnách (1–2/2011), na práci se sluchově postiženými uživateli knihoven (4/2009), na práci s regionální literaturou (1/2015), na činnost komunitních knihoven (3/2015). Důležitá byla stálá rubrika *Konference, akce*, seznamující s významnými akcemi, konferencemi, které se vázaly k tematice daného čísla. Jejich účastníci seznamovali knihovníky s podstatnými příspěvky a závěry jednání. Rubrika *Recenze* dále informovala o publikacích z oboru, o významných knihách z oblasti literární vědy. V každém čísle

byl také *Rozhovor* s knihovníky, informačními pracovníky, lidmi z prostředí knih a knihoven. Literární rubriky, z uvedených důvodů, postupně skončily – Literární medailonky, Kniha, která mě zaujala, Rozhovory o knihách. Začali jsme přinášet *Zkušenosti ze zahraničí*, knihovníci se v rubrice podíli o zkušenosti ze svých cest do zahraničních knihoven. Rubrikou *Knihovnické osobnosti JMK* chceme ocenit práci knihovníků i v těch malých obecních knihovnách, knihovníků nejen z veřejných ale i odborných knihoven. V několika ročnících jsme zkoušeli literární i jiné příspěvky, které se „nehodily“ do stanovených rubrik otiskovat v *Kavárně*. Tato rubrika je však vhodná pouze pro elektronickou Duhu. Aktuálně, na základě potřeb knihovníků, jsme zařadili od roku 2010 rubriku *Informace pro knihovny*, v níž informujeme o nových trendech v oboru, v roce 2012 jsme přidali její podrubriku Představujeme vysokoškolské a odborné knihovny. Bylo jistě přínosné seznámit se s činností řady odborných knihoven, s možnostmi jejich spolupráce s veřejnými knihovnami i oceněním práce knihovníků z těchto knihoven, kteří mohli prezentovat svoji práci. Tuto podrubriku ale končíme rokem 2016 – už všechny knihovny známe! Rubrika *Dvacet let českého knihovnictví* (od roku 2013), přejmenovaná na *Vývoj českého knihovnictví* (od roku 2017), je ohlédnutím, jak probíhal rychlý vývoj českých knihoven od roku 1993. Formou rozhovoru s odborníkem v určitém typu knihoven nebo v určité odborné činnosti mapujeme historii a změny, které se udály, např. v Národní knihovně (PhDr. Stanislav Balík, PhDr. Bohdana Stoklasová), v Moravské zemské knihovně (doc. Jaromír Kubiček), v knihovnickém školství (ing. Jiří Potáček), v knihovnách a technologiích (prof. Andrew Lass). Aktuálně od roku 2015 jsme zařadili rubriku *Knihovníci píší o knihách a knihovnách*.

Časopis Duha však také píší knihovníci z veřejných knihoven, kteří v rubrice *Veřejné knihovny* seznamují s akcemi, které uspořádali, s tím, co se v jejich knihovně změnilo, zlepšilo, s úpravou interiéru i exteriéru knihoven. Rubrika je výměnou zkušeností a inspirací pro ostatní knihovníky. Důležitá je rubrika *Z činnosti MZK*, v níž druhá největší knihovna v České republice informuje

o své činnosti a plánech, a rubrika *Oči Brna*, která od roku 2015 seznamuje s brněnskými osobnostmi. V roce 2016 jsme se po několika letech (od roku 2009) vrátili k rubrice *Fejeton*. V této dříve velmi oblíbené rubrice jsou uváděny fejetony psané pro časopis Duha Arnoštem Goldflamem, Sylvou Richterovou, Janem Šulcem. V každém čísle Duhy také knihovníci najdou krátké zprávy pod značkou *BVZ ...* (bude vás zajímat že ...).

Časopis ale musí někdo vytvářet, starat se o příspěvky, obracet se na známé i neznámé knihovníky, odborníky i z jiných „hraničních“ profesí. A také mít obavu, zda se číslo stihne v termínu, zda všechny příspěvky přijdou včas ... Redakci Duha do roku 2009 řídil doc. Jaromír Kubíček, členy byly Helena Kabátová, Michaela Schejbalová, Jana Nejezchlebová, po odchodu ředitele MZK roli vedoucí redaktorky převzala Jana Nejezchlebová, výkonnou redaktorkou byla Helena Kabátová, o grafickou úpravu se starala Michaela Schejbalová, v roce 2011 odešla Helena Kabátová a nahradila ji Monika Kratochvílová. V roce 2014 se změnila redakce a pracovala v sestavě Jana Nejezchlebová, Barbora Buchtová, Monika Kratochvílová, Jan Lidmila. Redakční rada byla rozšířena, jejími členy byl ředitel MZK, Martina Bartáková, Libuše Foberová a Adéla Dilhofová. V roce 2015 se ustavila redakce ve složení Jana Nejezchlebová, Jan Lidmila, Adéla Dilhofová, Monika Kratochvílová. Redakční radu řídí ředitel MZK prof. Tomáš Kubíček, členy jsou Libuše Foberová, Helena Gajdušková, Hana Šimonová.

Časopis by ještě stále nebyl úplný, nemohl by jít ke svým čtenářům, kdyby se nepodařilo a stále nedářilo získávat nové spolupracovníky, kteří věnují svůj čas a pro časopis píšou články „na tělo“, tak, aby byly přínosné, zajímavé a čtivé pro knihovníky. Ke stálým spolupracovníkům, kteří stojí za kvalitou Duhy, patří Jaromír Kubíček, Libuše Foberová, Jiří Poláček, Vít Závodský, ředitelé pověřených knihoven, Rozálie Cenigová, Richard Papík a zaměstnanci MZK.

Redakce časopisu Duha se obrací na své čtenáře ve snaze získat zpětnou vazbu, informace, které rubriky knihovníci oslovují, jak je zajímavá a přínosná po odborné stránce, jak jim vyhovuje grafická úprava. Redakce zjišťuje názory uživatelů

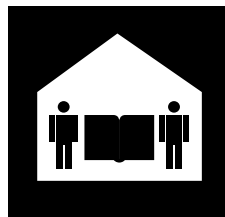
i na připravované změny v časopise. První anketa proběhla v roce 2009, odpovědělo 80 % respondentů a pozitivně zareagovali na připravované vydávání (v roce 2010) elektronické Duhy. V roce 2012 jsme žádali čtenáře o zhodnocení obsahu, grafické úpravy a nových prvků, které umožňoval časopis vystavený na internetu. Hodnocení bylo kladné, přesto polovina respondentů žádala zaslání tištěného časopisu. Koncem roku 2014 jsme se opět obrátili na čtenáře především s dotazem, zda chtějí tištěnou i elektronickou verzi časopisu v pravidelné čtvrtletní periodicitě. Kladný výsledek nás potěšil. Všechny tři ankety zjišťovaly také názory na strukturu časopisu, obsahovou i formální stránku, žádaly o připomínky a náměty.

Od prvního čísla časopisu v roce 1987 byl kladen velký důraz na grafickou úpravu. Krásná obálka Jana Rajlichy provázela Duhu od roku 1987 do roku 2005. Od roku 2006 do roku 2009 se starala o úpravu a obálku časopisu Michaela Schejbalová. Zadní strana od prvního čísla přinášela vtipné kresby Vladimíra Renčína. V roce 2010 jsme změnilly grafický styl, obálka přinášela fotografie čtenářů z různých knihoven a zadní strana ukázky z nabídky tehdejšího Technického ústředí knihoven, později z různých aktivit a ediční činnosti MZK. V roce 2010 Moravská zemská knihovna změnila své logo a zvolila jednotný vizuální styl. Smyslem bylo představit knihovnu jako moderní a živou instituci. To se týkalo také časopisu Duha, který začal vycházet ve formátu A5, změnil titulní stranu i grafické uspořádání textů včetně nových piktogramů u jednotlivých rubrik. O časopis se začal „starat“ grafik Pavel Václav Vaščák, který pro 30. ročník časopisu navrhl nejen úpravu piktogramů a grafického řešení textů a fotografií, ale také titulní stránku časopisu.

Končí 30. ročník časopisu Duha, končí také všechny aktivity připravené v roce 2016 k jeho oslavě. Redakce a redakční rada Duhy se již zamýšlí nad tím, jak v roce 2017 časopis zkvalitnit a více přiblížit knihovníkům. Rádi budeme přijímat vaše články, informace, zkušenosti, ale také náměty a kritiku. Děkujeme za spolupráci i v dalších letech.

Jana Nejezchlebová
Jana.Nejezchlebova@mzk.cz

Vesnice roku 2016 v Jihomoravském kraji

Již 20 let hodnotí krajská komise soutěže Vesnice roku obce Jihomoravského kraje v Programu obnovy venkova. Každá z přihlášených obcí se na tuto soutěž velmi pečlivě připravuje. Není tedy lehké pro komisi vybrat ty nejlepší. Obdivuji práci starostů a jejich zastupitelů, kteří se snaží poctivě a s nadšením zachovat ve své obci vesnickou pospolitost a současně zabezpečit všechny vymoženosti moderní doby.

Soutěž má pevně stanovená kritéria pro hodnocení:

1. Koncepční dokumenty obce
2. Společenský život v obci
3. Aktivity občanů
4. Podnikání v obci
5. Péče o stavební fond a obraz vesnic
6. Občanská vybavenost, inženýrské sítě, úspory energií
7. Péče o veřejná prostranství, přírodní prvky a zeleň v obci
8. Péče o krajinu
9. Připravované záměry
10. Informační technologie obce

Nedílnou součástí je také hodnocení knihoven. Třetím rokem zastupuji SKIP v této soutěži pro Jihomoravský kraj. Je to pro mne čest, výborná zkušenost, ale také velká zodpovědnost. Z této soutěže je nominována knihovna za celý kraj do naší profesní soutěže – Knihovna roku. Jsem velmi ráda, že přibývá knihoven, které obce podporují v jejich činnosti a není jim lhostejný ani interiér.

V letošním roce hodnotila komise prezentaci 12 obcí:

- okres Blansko: Drnovice, Křtiny, Petrovice, Světlá
- okres Brno – venkov: Drásov, Zbraslav, Železná
- okres Hodonín: Kostelec, Kozojídky, Ratíškovice
- okres Vyškov: Hrušky
- okres Znojmo: Výrovce

Všechny informace o soutěži lze najít na <http://www.vesniceroku.cz/>.

Diplom za moderní knihovnické a informační služby získala obec Železná. Obec má 446 obyvatel, leží nedaleko Tišnova a není zde žádná škola. *Knihovnu a centrum Ráček* vede paní knihovnice Bc. Renata Vejrostová. Knihovna je neprofesionální, je úzce propojená s centrem pro volnočasové aktivity. Akce centra a knihovni fond jsou přizpůsobeny svým uživatelům – mohou se tam s důvěrou obracet se svými požadavky. Jejich knihovnice zajišťuje mnoho zajímavých aktivit, MVS, fond je doplněný knihami z výměnných fondů, se čtenáři komunikuje kromě osobního setkání, na webu a také na Facebooku.

Věřím, že mají šanci uspět v celostátním kole.

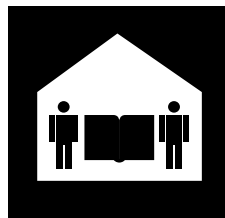
Helena Jalová

Helena.Jalova@mzk.cz

S vyškovskou knihovnou pohodlně v síti

Už dávno pryč jsou časy, kdy jediná síť, určená k pohodlnému trávení času, byla ta houpací. Dnes nás od probuzení až do hluboké **noci provázejí sítě sociální.**

„Sociální síť, společenská síť nebo komunitní síť je služba na Internetu, která registrovaným členům umožňuje si vytvářet osobní (či firemní) veřejný či částečně veřejný profil, komunikovat spolu, sdílet informace, fotografie, videa, provozovat chat a další aktivity.“ (Wikipedie)

Často se nesprávně zaměňují výrazy sociální síť a komunita. První výraz znamená volnou, náhodnou interakci, vzniklou na základě času a prostoru, komunita naopak značí sdílení informací s podobně zaměřenými lidmi s podobnými zájmy. Proto jsme se již v roce 2009 rozhodli dát na internetu dohromady komunitu zájemající se nejen o dění v naší knihovně, ale také o zajímavosti z literárního světa i události z našeho regionu.

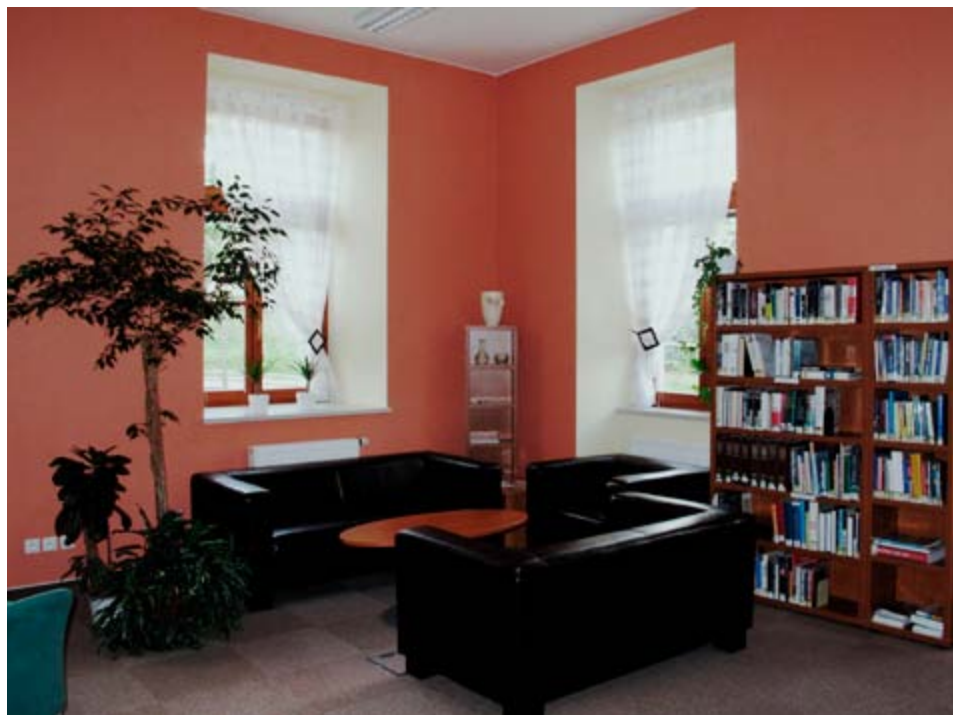
V úterý 23. června 2009 se tak Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově poprvé objevila na nejznámější a nejrozsáhlejší sociální síti Facebook.

K dnešnímu dni máme již 1 229 fanoušků, což nás řadí mezi nejúspěšnější knihovny v České republice. Vzápětí jsme vytvořili náš profil na *Twitteru*, který jsme propojili s Facebookem.

Jsmeme nejen „půjčovna knih“, ale také komunitní centrum města Vyškova a naším úkolem je také podávat různorodé informace. Proto zveřejňujeme na FB profilu nejen pozvánky na naše akce, fotografie z jejich průběhu, doporučení knih a časopisů nebo literární výročí, ale i události s vyškovskou knihovnou zdánlivě nesouvisející. Sdílíme články z celostátních médií týkající se čtenářské gramotnosti, kvízy, pozvánky na významné literární akce konané v celé republice a také pozvánky do kina – samozřejmě na filmy natočené podle literární předlohy.

Mimo jiné si své příznivce získal status „Nejen literaturou živ je čtenář“, pod kterým zveme fanoušky na různé regionální akce: podpora místních charitativních organizací, otevření nové naučné stezky, zajímavá výstava apod. Nevyhýbáme se ani kvízovým soutěžím

a vtipným obrázkům či videím. Počet našich fanoušků stále stoupá, jsme si proto jisti, že jsme si vybrali správnou „tvář“.

V roce 2012 jsme se, ne „vlastní vinou“, objevili také na *Foursquare* – tímto děkujeme neznámému „zřizovateli“ našeho „čtyřstranného“ profilu.

Život na internetu však pádil neúprosně dál. Na řadu přišly nové technologie, aplikace, které vyžadovaly nové nástroje. Ve středu 11. května 2016 jsme na druhé vyškovské *Noci literatury* poprvé pořizovali fotografie a videa novým služebním tabletem a v pátek 13. května jsme vstoupili na *Instagram*. O pár dní později jsme „vyhloubili náš kanál“ na *Youtube*. Doufáme, že právě posledně jmenovaná sociální síť, která je v současné době velmi populární zejména mezi mladými lidmi, ještě více zviditelní knihovnu, knihy a naši práci vůbec.

Co by však bylo platné „být on-line“, kdyby se o nás nevědělo, kdyby lidé, zejména ti starší, neuměli s novými technologiemi pracovat. Proto jsme na letošní prázdniny vyhlásili kurz **S knihovnou pohodlně na síti**. Jednou týdně, hodinu dopoledne a hodinu odpoledne, mohli přijít zájemci se svými notebooky, tablety či chytrými telefony a naši lektori je naučili, jak se zaregistrovat,

bezpečně nastavit své soukromí, navázat kontakty s přáteli či rodinou a být „v obraze“.

Sociální znamená tvořený lidmi a pro lidi. Pokusíme se proto na našich profilech zveřejňovat co nejzajímavější obsah, jsme připraveni reagovat na náměty a dotazy a těšíme se na komentáře a příspěvky. Bez našich čtenářů, návštěvníků a fanoušků bychom těmi sítěmi propadli.

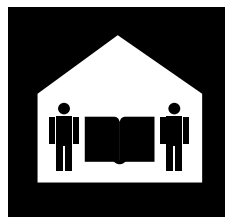
PS: Pokud se raději pohybujete v reálu, přijďte si k nám pro *Knihovnickou kešku*.

Odkazy použité v článku:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_s%C3%AD%C5%A5
<https://www.facebook.com/KnihovnaVyskov>
https://twitter.com/kkd_vyskov
<https://foursquare.com/v/knihovna-karla-dvo%C5%99%C3%A1%C4%8Dka/5108f968e4b0ba8c1fddc6a8>
<http://www.kkdvyskov.cz/2016/05/12/muzi-ctou/>
<https://www.instagram.com/knihovnavyskov/>
<https://www.youtube.com/channel/UC83E9-2QX5J3kFuiJZ2dvA>
https://www.geocaching.com/geocache/GC28AN9_knihovnicka

Zdeňka Adlerová
adlerova@kkdvyskov.cz

Knihovník fotografem, knihovník novinářem, knihovník PR pracovníkem

Pravda o tom, že práce ve veřejných knihovnách není jen o půjčování knih, se v posledních letech upevnila ve všech knihovnách bez rozdílu velikosti, tedy i v těch v menších městech a obcích. A fakt, že knihovny o sobě musí neustále dávat vědět směrem ven, k veřejnosti odborné a laické, je třeba brát vážně. Neboť jde také o přežití knihoven, o to vytvořit povědomí, že knihovny jsou zde, a jsou důležité pro všechny lidi. Prostě žádná, ani ta největší ani ta nejmenší knihovna, se neobejde bez propagace. Zaklínadlo public relations straší některé knihovníky; vyžaduje se propagace, musí nás být vidět, ale jak na to?

Pokud má knihovna vlastního PR pracovníka, má vyhráno. Pokud v knihovně není jeden určený pracovník na propagaci, může to být chaos.

Každý dělá kousek, podle toho, co umí, nebo co dostane úkolem. To vidí jako minus také redaktoři z *Hodonínského Deníku*. Podle jejich názoru

by si ideálně měla knihovna stanovit PR koncepci. Proto jsme je poprosili, aby si pro knihovníky připravili tematický blok a alespoň částečně navedli knihovníky na to, jaké informace poskytovat novinám, jak je správně načasovat a vypustit do světa, také jakou podobu mají mít informace z hlediska formálního.

Public relations není jen o psaní zpráv do novin, to chápeme všichni. PR má mnoho vrstev, a o tom se zde rozepisovat nebudeme, jistě si najdete vhodnou odbornou literaturu. Spíše bychom zde chtěli vypíchnout dvě složky týkající se propagace, a to obrazovou a tiskovou. Na tyto dvě stránky propagace jsme se totiž zaměřili v Městské knihovně Hodonín v rámci semináře Knihovna v médiích.

Cílem dvoudenního semináře konaného za podpory SKIP ČR bylo účastníkům podat krátký teoretický základ a více prakticky si procvičit, jak medializovat aktivitu knihovny. Účastníci z knihoven měli možnost zjistit, jaké výstupy jsou pro média zajímavé. Učili se, jakou formu mají mít tiskové zprávy a reporty z knihoven, aby byly pro média zajímavé a publikovatelné. Zkoušeli, jak fotografovat knihovnu a lidi v knihovně a jak

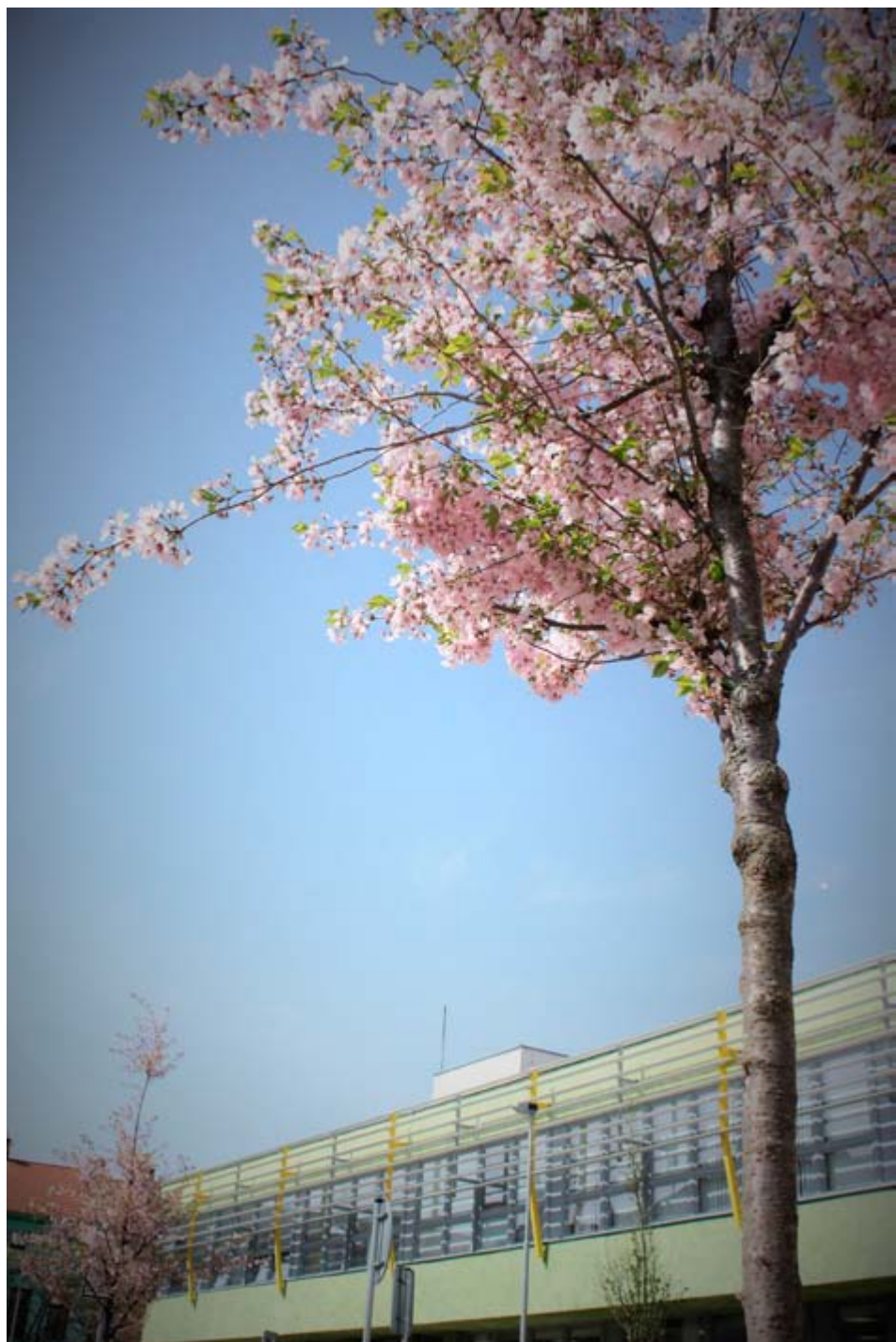
publikovat veřejně výstupy. Každý den vedli aktivity zkušení lektori z oboru a praktická cvičení se konala v menších skupinách.

Den první: Fotoblok

MgA. Petr Drábek, profesionální fotograf, si pro účastníky připravil prezentaci s teoretickou částí. Dopolední čas byl věnován osvětlení základních pojmů a foto pravidel. Také se věnoval problematice nastavování konkrétních fotoaparátů. Považuje za důležité, znát dobře vlastní fotoaparát a jeho pokročilejší nastavení, neboť i při fotografování v knihovnách nastávají různé „světelné situace“, kdy je třeba reagovat a umět přístroj nastavit. Proto účastníci ocenili individuální přístup lektora. Samozřejmě i fotografování je o zkušenosti, proto se větší část dne věnovala praktickému fotografování exteriéru a interiéru knihovny a lidí v ní. Vznikly zajímavé snímky, na kterých se projevil i kreativní prvek autorů, zajímavé bylo také odpolední společné promítání pořízených fotografií. Ty lektor konkrétně komentoval a upozorňoval na časté chyby a také radil, jak se tomu vyhnout. To ocenili i účastníci, kteří na seminář přijeli s pocitem, že fotokurz na jeden den nestačí a je třeba velká teoretická průprava.

Doprovodným programem k semináři bylo setkání a beseda s mladým úspěšným slovenským fotografem Branislavem Štěpánkem, který mohl inspirovat svým pohledem na moderní fotografii.

A jak shrnout tedy nejzákladnější rady pro fotografování v knihovně?

- Uvědomit si, co fotím, a vynechat rušivé elementy v obraze.
- Sledovat světelnou situaci scény a pracovat s tím.
- Vidět knihovnu nejen jako celek (budovu), ale vnímat a zachycovat i detaily.
- Být kreativní a netradiční nápad realizovat.
- Manipulovat s předměty či lidmi na scéně.
- K fotografovanému jít co nejbliže a udržovat kontakt.

Den druhý: Novinářský blok

Ve středu seminář pokračoval s reaktory Hodonínského Deníku Mgr. Petrem Turkem a Zuzanou Černou. Blok se rozdělil na několik zajímavých částí. První část s obecným úvodem o problematice PR v knihovnách se rozvinula v živou debatu o tom, co po nás chtějí novináři, kde hledají informace o dění v knihovnách a co

jim poskytují samy knihovny. Po debatě následovala část s názvem „Jak psát tiskovou zprávu“. Účastníci si v malých skupinách také prakticky pod vedením lektorů napsali tiskovou zprávu dle základních redakčních pravidel a ukončení semináře se konalo přímo v redakci Deníku, kde se všichni dozvěděli, jak se píšou noviny. Jako velký přínos zhodnotili přímo sami účastníci to, že se dozvěděli konkrétní návody, jak psát články, jak komunikovat s novináři, jak to udělat, aby se v novinách objevily naše akce.

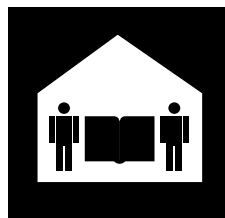
A jak shrnout tedy nejzákladnější rady pro propagaci v médiích?

- Uspořádat pravidelná setkání s redaktory.
- Informovat o akcích dopředu.
- Nabízet informace o novinkách v dění knihovny (nové akce, změny provozu, nová služba, celostátní akce atd.).
- Podle cílové skupiny volit vhodný informační kanál.

Za knihovnu doufáme, že se očekávání účastníků naplnila a seminář přinesl nové poznatky a praktické zkušenosti.

Bohdana Kuzmová Křepinská
krepinska.bohdana@knihovnahod.cz

Setkání čtoucích rodin v regionu Blansko

... se konalo 21. května 2016 na již 6. literárně-turistickém putování. Pravidelně je organizuje pověřená Moravská zemská knihovna v Brně a její metodické oddělení pro okres Blansko ve spolupráci s dalšími knihovnami z našeho regionu.

Tentokrát jsme se setkali v kulturním domě obce Kuničky. Sešlo se nás 57 dětí, spolu se svými knihovnicemi a některými rodiči. Nechyběl

vodník a další pohádkové bytosti. Byla zde také slavnostně zahájena putovní výstava dětských prací. Recitovali jsme originální šnečí báseň, četli pohádku a pokřtili jsme nově narozené kuničkovské skřítky.

Děti měly možnost na setkání vyrobit šnečí ulitu z nafukovacího balónku, vytvořit šnečí očka, které si připevnilly na čepičky. Malí šnečci byli pak již připraveni na další společné putování. Naše

trasa vedla z obce k malému soukromému rybníčku a měla několik literárních zastavení. Cestou nás stále provázely pohádkové bytosti, děti odpovídaly na otázky, soutěžily a dostaly také drobné odměny.

Pro vyhlášení letošního ročníku zaměřeného na podporu čtenářství, jsme oslovili Místní akční skupinu Moravský kras. Díky příkladné spolupráci získaly knihovny, které se do projektu zapojily, krásné dětské knihy s regionální tematikou: **Dobrodružství šneka Krasíka a Neuvěřitelné příhody šneka Krasíka**. Autorem je Slavomír Szabó. Oba díly zpracovávají méně známé pověsti, jsou doplněny zajímavou grafikou tak, aby děti zaujaly. Toto téma úzce navazuje na další aktivity (např. geocaching), které podporují poznávání našeho okolí. Více informací lze získat na <http://www.krasko.info/>.

Do projektu se letos zapojilo 25 knihoven a škol a více než 400 dětí. Inspirace v knihách dala vzniknout zajímavým literárním i výtvarným dílům. Putovní výstavu již viděli zájemci v Městské knihovně Boskovice, Rudické galerii a v plánu jsou další knihovny našeho regionu.

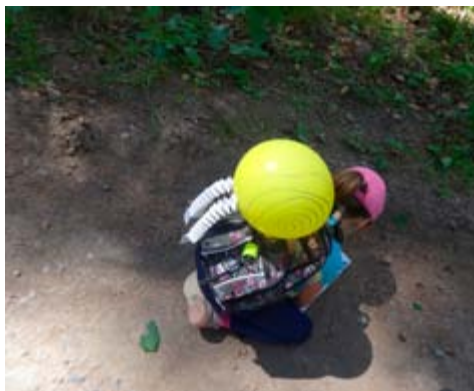
Čtoucí rodiny se setkávají v knihovnách regionu Blansko již od roku 2008, kdy jsme

vyhlásili první ročník našich aktivit na podporu čtenářství. Každý rok se od té doby v knihovnách čte z knih na jedno společné téma. Zpočátku to byla obecná témata jako např.: četba ze života skřítků, kde nás společně inspirovaly knihy paní Klímentové a narodilo se nám mnoho milých skřítků; nebo četba kočičích příběhů a tvoření ponožkových či jiných kočiček. Výstavy dětských prací, které takto vznikly, se staly nejen putovní, ale také inspirativní. Kreativita knihovnic, učitelek a dětí je úžasná. Poslední ročníky věnujeme našemu regionu a poznávání jeho krás prostřednictvím starých příběhů a setkávání se zajímavými osobnostmi.

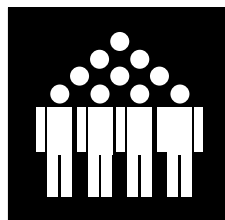
Od roku 2011 jsme začaly s kolegyněmi a zúčastněnými knihovnami pravidelně organizovat literárně-turistická putování. Opět tak poznáváme náš krásný region. Vždy spolupracujeme s knihovnicí a zastupitelstvem tak, aby přicházející skupinky mohly vidět a dozvědět se co nejvíce z navštívené lokality. Vždy putujeme v sobotu, i když je to dopravně složitější, aby se měli možnost všichni zúčastnit. Pravidelně se nás setkává více než 50 a nikdy se nikomu nic špatného nepříhodilo. Vždy a za každého počasí čteme v přírodě, soutěžíme a plníme úkoly na základě přečteného textu. Pokaždé máme nachystané drobné odměny a potkáváme pohádkové bytosti. Mnohé děti za tu dobu už vyrostly, ale na putování se rády vrací se „svými“ knihovnicemi, jako pomocníci, při organizování těch nejmenších malých poutníků. A to je důvod pokračovat dále.

Helena Jalová

Helena.Jalova@mzk.cz

Bohemistický seminář

Na začátku měsíce července uspořádala Moravská zemská knihovna v Brně z pověření Ministerstva kultury ČR bohemistický seminář, který je již tradičně určen zejména překladatelům české literatury, vysokoškolským pedagogům a dalším odborným zájemcům. Pětidenní seminář absolvovalo přes šedesát účastníků z osmnácti zemí světa, a to včetně vítězů překladatelské ceny Susanny Roth, kterou organizuje Institut umění – Divadelní ústav ve spolupráci s Českými centry. Na programu byly přednášky předních českých literárních vědců, divadelních teoretiků a translatoлогů, které byly doplněny řadou exkurzí a autorských čtení.

Na první dny semináře byla připravena řada přednášek z nejruznějších oblastí (nejen) české knižní kultury. Mezi nimi byla například přednáška o marketingu literárního díla Miroslava Balašтика, šéfredaktora nakladatelství a časopisu Host, Petra A. Bílka na téma současné prózy v posledních pětadvaceti letech či byly Davidem Drozdem představeny hlavní tendence současného českého dramatu. Pro překladatele potom byla připravena přednáška Radima Kopáče z Oddělení literatury a knihoven Ministerstva kultury České republiky, který představil možnosti financování překladové literatury v rámci grantového programu. Na linii přednášek započatou v Brně navázalo v sobotu vystoupení Josefa Jařaba a Ingeborg Fialové-Fürst, kteří představili problematiku překladů a mezikulturních vztahů na příkladu angličtiny a němčiny.

Odborné přednášky byly doplněny několika autorskými pořady. Účastníci semináře se nejprve zúčastnili čtení a diskuzí v rámci Měsíce autorského čtení, který již tradičně pořádá brněnské nakladatelství Větrné mlýny. Bohemisté tak měli

možnost navštívit autorská čtení a diskuze spisovatelů Michala Viewegha a Petry Soukupové. V letošním ročníku byla přitom česká čtení doprovázena vystoupením španělských autorů. V Olomouci se poté účastníci semináře setkali s Romanem Ludvou a Annou Zonovou, s nimiž diskutovali o problematice překladu. Sobotní večer byl poté zakončen za moderování Davida Vody autorským pořadem trojice olomouckých básníků Jana Dadáka, Petra Pustoryje a Stanislava Denky.

Doplněním olomouckého programu byla mimo jiné návštěva oddělení Starých tisků ve Vědecké knihovně či komentovaná prohlídka města. V podobném duchu byl zahájen i nedělní program, kdy byla na programu nejprve návštěva Rolínkových Blanických rytířů (a Masarykových bot) v Rudce a následně setkání s Milanem Uhde v nedalekém Kunštátě nad hrobem Františka Halase. Milan Uhde přitom nabídl v následné přednášce nejenom své vnímání Františka Halase, ale ozřejmil i génius loci Vysočiny.

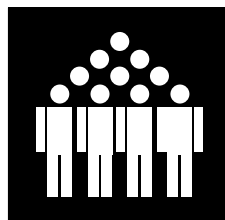
Vedle řady autorských čtení měli bohemisté možnost seznámit se prostřednictvím exkurze, kterou vedla Kateřina Tučková, s německou minulostí industriálního Brna, jehož funkcionalistickou podobu z perspektivy jedinečné vily Tugendhat pak představil architekt Jan Šapák.

Pomyslné završení semináře představovala velká diskuze, která proběhla v zámku v Lysicích. V jejím rámci se diskutovalo především o budoucích ročních seminářích či o prohloubení spolupráce domácích a zahraničních bohemistů.

Soňa Šinclová

Sona.Sinclova@mzk.cz

Knihovnická profese má u nás velkou tradici, přesto nepatří k prestižním profesím. Nízké platy, omezený kariérní růst a slabý společenský zájem (14 % registrovaných uživatelů v cca 5 tisících veřejných knihoven) nijak nepřispívají ke zvýšení prestiže profese knihovnické – informační pracovník. Knihovny jsou chápány spíše jako instituce, které nabízejí volnočasové (odpočinkové) aktivity, než jako nepostradatelné vzdělávací instituce – pilíře pro celoživotní vzdělávání a pro rozvíjení informační gramotnosti obyvatelstva. Knihovníci jsou mediálně neviditelní nebo vykresleni jako „šedé myši“, nevýrazné starší osoby s brýlemi. Cituji z konference: *„V literatuře není cizí ani pojem „informační broker“, ale na otázku, co si myslí obyčejný člověk, když uslyší heslo knihovník? (...) zaprášený, tichý človíček, který znuřně obrací zažloutlé lístky katalogů, které nejsou k ničemu, anebo čte další detektivku.“* (Dr. Edyta Bezzubik, Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku) Jiné profese jsou mediálně přitažlivé a prezentované v hojně míře,

např. lékař, učitel, vědec, advokát, makléř atd. Přitom knihovníci jsou velmi vzdělaní a kreativní jedinci, kteří ovládají moderní komunikační a informační technologie, ale vytvořit nový zajímavý mediální obraz knihovníka se jim nějak nedaří. I o tom byla **karvinská konference Profese knihovník**, kde vystoupili PhDr. Roman Nogol, MPA – tajemník magistrátu statutárního města Karviná; Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. z Knihovnického institutu Národní knihovny České republiky; Bc. Filip Hrazdil – vedoucí Centra vzdělávání Knihovny města Ostravy; PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. a doc. PhDr. Richard Papík, Ph.D. z Ústavu bohemistiky a knihovnictví Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě; Mgr. Jana Hrdličková – vedoucí personálního oddělení v Městské knihovně v Praze a Mgr. Ján Grman, Ph.D. – ředitel společnosti SVOP, s. r. o. a vysokoškolský pedagog.

Ze zahraničních hostů přijali pozvání Ing. Silvia Stasselová – generální ředitelka Univerzitní knihovny v Bratislavě; Mgr. Monika

Lopušánová – ředitelka Úseku knižničních činností Univerzitní knihnice v Bratislavě, ředitelka Miejskiej Biblioteki Publicznej w Cieszynie paní Iza Kula a ředitelka Miejskiej Biblioteki Publicznej w Jastrzębiu-Zdroju paní Maria Kucharska a Dr. Edyta Bezzubik – Biblioteka Uniwersytecka im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku.

Konference byla jednodenní. Konala se 9. června 2016 v Regionální knihovně v Karvině, která je nová a velmi krásná. Knihovníci z Karvině v čele s paní ředitelkou PhDr. Halinou Molinovou (osobně moderovala dopolední sekci) dokázali spolu s Moravskoslezskou vědeckou knihovnou v Ostravě v roli spoluporaďatele vytvořit jedinečnou atmosféru. Účastníky osobně rovněž přivítala i paní ředitelka Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě Ing. Lea Prchalová a PhDr. Marie Šedá, která moderovala odpolední sekci.

Celkem do Karvině přijelo 65 hostů z celé České republiky. Mezinárodní knihovnická konference „Profese knihovník“ se uskutečnila za finanční podpory Moravskoslezského kraje, statutárního města Karviná (Fond primátora), Technických služeb Karviná a. s., firmy SVOP s. r. o. – Mgr. Ján Grman, Ph.D.

Regionální knihovně v Karvině se podařilo najít mezeru v tématech knihovnických konferencí a pevně věříme, že bude následovat, protože budoucnost a prestiž knihovnické profese je téma k řešení. Šestaosmdesát procent veřejnosti u nás o knihovnách moc neví a o knihovnících a jejich práci ještě méně. Knihovny hledají svou novou tvář, přitom ale sázejí na své tradiční

hodnoty. Mají obrovský potenciál pohnout zeměkouli. Už dávno nejsou jen půjčovnami knih, nabízejí celou škálu informačních, vzdělávacích a kulturních služeb. Jsou prostorem pro klasické i elektronické čtení, prostorem sítí, ale i komunitním prostorem pro setkávání všech generací, a tak bychom mohli pokračovat. Diskutovalo se i o knihovnickém vzdělávání. Pokud dopustíme, že budou v knihovnách pracovat lidé bez oborového vzdělání, bez vysokoškolského vzdělání, půjde to s prestiží knihovnické profese z kopce. Knihovnická komunita by se měla pevně semknout a shodnout na propagační rétorice a na zákonných podmínkách oborového vzdělání pro všechny zaměstnance knihovny. Až se tomu nechce věřit, ale absolventi vysokoškolského oborového vzdělání končí i v knihovnách (zhruba polovina) a budoucnost své profese knihovníka vidí spíše optimisticky. Bijí však na poplach..... Práce v knihovnách je tak naplňuje, že zůstávají, i když podmínky nejsou zrovna ideální. Věří, že se situace časem zlepší a že si společnost uvědomí, jakou hodnotu v knihovnách a knihovnících má. Pro zlepšení situace musí každý z nás knihovníků osobně přispět.

Více se dočtete v připravovaném sborníku, který je možné získat v Regionální knihovně v Karvině (adresa: <http://www.rkka.cz/>).

Libuše Foberová

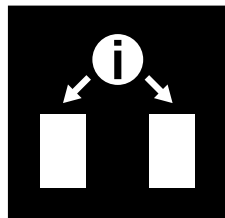
libuse.foberova@fpf.slu.cz

Foto: Archiv Regionální knihovny Karviná

Autor fotografií: Edmund Kijonka

Zapojování knihovny do portálu Knihovny.cz

Blíží se datum spuštění Centrálního portálu knihoven a spolu s ním i zpřístupnění fondů a služeb zakládajících knihoven a přispívajících institucí. Tento článek pojednává o tom, co celý proces zapojování knihovny do portálu vlastně znamená a ukazuje, co vše je za zapojením knihovny skryto.

První kroky

Pokud se knihovna rozhodne do portálu Knihovny.cz zapojit, musí nejprve vyplnit krátký dotazník se základními informacemi o sobě. Na základě poskytnutých informací schválí žádost knihovny Řídící výbor portálu a vyzve ji k podpisu **smlouvy o přístupu**. Proto, aby se knihovna mohla zapojit, je potřeba, aby splňovala jisté **technické předpoklady**. Nezbytné je, aby uměla zpřístupnit svůj fond a služby s ním spojené a umožnila portálu ověřování identit svých registrovaných čtenářů.

Zpřístupnění fondu

Pro správnou funkci portálu je nezbytné, aby měl vlastní a vždy aktuální kopii informací o fondu zapojované knihovny. Nejde tedy jen o bibliografické záznamy, ale i o informace o jednotlivých exemplářích. Portál nejprve provede **počáteční sklizeň**, která v závislosti na velikosti knihovny a typu knihovního systému trvá 2 hodiny až 7 dní. Následně pak pravidelně každou noc dochází k **pravidelné aktualizaci** těch dat, která byla v daném časovém intervalu změněna nebo smazána. To znamená, že nové záznamy by se do portálu měly dostávat **maximálně s jednodenním zpožděním**.

Zpřístupnění služeb

Aby bylo možné v dané knihovně prostřednictvím portálu Knihovny.cz provádět objednávky, rezervace či prolongace nebo zobrazovat aktuální dostupnost dokumentů, je nutná strojová komunikace mezi portálem a vaším knihovním systémem.

Přihlašování uživatelů knihovny do portálu

Umožnění přihlašování je možné provádět dvěma způsoby. Tím prvním je, že se knihovna sama **zaregistruje do eduId.cz**, což je služba provozovaná sdružením CESNET. To může být pro menší knihovny procesně a technicky náročné, proto může toto zapojení zprostředkovat po technické i organizační stránce MZK. Toto probíhá tak, že připojovaná knihovna pověří zapojením pracovníky MZK a ti následně přeberou veškerou další agendu spojenou s vytvořením a provozováním přihlašovací brány.

Testovací uživatelé

Aby bylo v procesu zapojování knihovny možné otestovat základní funkcionalitu zapojované knihovny, je potřeba, aby knihovna vytvořila **dva testovací uživatele** (čtenáře). Protože jsou v knihovnách velmi rozdílné zvyklosti ohledně množství a způsobu zápisu čtenářských informací, je nezbytné, aby tyto testovací uživatele knihovna vytvořila podle u ní zaběhlého způsobu s maximálním množstvím údajů, které o čtenářích vede. Jeden z uživatelů by měl být bezproblémový, měl by na svém kontě mít alespoň jednu výpůjčku, objednávku a rezervaci. Druhý by měl být problémový s včas nevrácenou výpůjčkou, nezaplacenými dluhy a/nebo propadlou registrací. Část testování pak spočívá v tom, že porovnáváme, jaké informace a jaká práva jim dává knihovní systém zapojované knihovny a jestli se tito uživatelé dostanou ke stejným informacím a službám i prostřednictvím portálu.

Platby

Pokud zapojovaná knihovna umožňuje uživateli platit pokuty a poplatky on-line, může tuto službu zprostředkovávat i portál Knihovny.cz. V takovém případě je ale nezbytné, aby byly platby v dané knihovně **používány již v plně rutinním provozu**. Protože platby nemohou být přímo realizovány portálem Knihovny.cz, realizace plateb probíhá pomocí přesměrování na server příslušné knihovny, který další přesměrování na platební bránu provede.

Vzdálená registrace/ předregistrace

Pokud knihovna uživatelům umožňuje vzdálenou on-line registraci nebo předregistraci, portál tuto službu uživatelům může zprostředkovat. Stejně tak může portál zprostředkovat uživatelům online prodloužení registrace, pokud ji knihovna nabízí.

Další požadavky

Mimo výše uvedených informací potřebuje portál **logo** každé zapojované knihovny (podle něj se budou uživatelé orientovat při přihlašování do portálu, při objednávání dokumentů apod.). Knihovna, může dodat i informace, které jsou pro ni specifické a které by její uživatelé měli znát. Takové informace se na portálu zobrazí formou **nápovědy**. Součástí portálu jsou také informace o knihovnách, proto musí knihovna průběžně aktualizovat **svůj záznam v adresáři knihoven** Národní knihovny ČR. Zejména se musí soustředit na správnost a úplnost informací o knihovně, např. otevírací dobu, kontaktní údaje, odkazy na webové stránky knihovny a vašeho katalogu.

Testování

Projde-li knihovna celým procesem zapojování, je potřeba vše řádně otestovat. Přestože testování provádí i pracovníci CPK, je hlavní zodpovědnost na zapojující se knihovně. Musí se zkontrolovat především to, zda veškeré funkce portálu fungují tak, jak by měly, což ve většině případů znamená konzistentně s chováním knihovního systému dané knihovny.

Prakticky to znamená otevřít si vedle sebe okno knihovního systému a okno Knihovny.cz, přihlásit se do obou jako stejný uživatel a provádět obdobné akce (vyhledávání, objednání apod.).

Při testování je potřeba se držet **seznamu implementovaných funkcí**, který pracovníci MZK poskytnou. V některých případech je při testování a ladění nastavení systému nutné, aby knihovna pracovníkům MZK **popsala chování některých specifických funkcí**. Pracovníci MZK, kteří zapojují knihovnu do portálu, neznají podrobně chování systému zapojované knihovny a vycházejí při zapojování především z informací předávaných strojově. Proto je při testování nezbytné zaměřit se na to, zda objednávky, rezervace, prodloužování a další funkce se chovají správně i pro různé typy dokumentů, statusy, typy čtenářů a pobočky, pokud mají v daném knihovním systému specifické chování.

Zapojování knihovny a celé testování probíhá na vývojové verzi portálu. Do **produkční verze portálu**, která běží na adrese www.knihovny.cz se dostanou pouze ty knihovny, u nichž se jak knihovna, tak správce portálu shodnou na tom, že daná knihovna je zapojena správně. Vzhledem k tomu, že různé knihovny používají pro stejné informace a procesy zcela **odlišnou terminologii**, je potřeba při testování klást zvláštní důraz na tento aspekt.

Možná spolupráce

Více podrobnějších aktualizovaných informací lze najít na stránkách portálu, který je otevřen všem knihovnám. V případě zájmu knihovny o další spolupráci se mohou její pracovníci aktivně zapojit do **tvorby obsahu pro čtenáře** a to především seznamy zajímavé literatury do inspirační části portálu.

Závěr

Doufáme, že pro vás portál bude přínosem a budete jej rádi používat.

Petra Žabičková
Petra.Zabickova@mzk.cz

E-learningový kurz Digitalizace v knihovnách

E-learningový kurz Digitalizace v knihovnách byl poprvé spuštěn v roce 2014 a probíhá pravidelně dvakrát do roka na adrese <http://kurzy.knihovna.cz/course/view.php?id=64>. Obsahuje souhrn zkušeností týkajících se digitalizace tištěných dokumentů a budování digitalizační linky v Moravské zemské knihovně v Brně. Původní autorkou kurzu je Mgr. Pavla Rychtářová. Kurz je zaměřen spíše prakticky než teoreticky. Obsahuje základní vhled do problematiky a poskytuje rady knihovnám, které s digitalizací tištěných dokumentů začínají.

Kurz je určen:

- pracovníkům paměťových institucí, které mají v plánu digitalizovat nebo digitalizují,
- studentům středních i vysokých škol, kteří se chtějí zorientovat v tematice digitalizace tištěných dokumentů,
- široké veřejnosti, kterou digitalizace v paměťových institucích zajímá.

Kurz je možné použít jako oporu k výuce na středních či vysokých školách, jako pomůcku při budování vlastního digitalizačního pracoviště nebo při zadávání externí digitalizace firmě.

Kurz je rozdělen celkem do 9 modulů. Jsou zde popsány základy digitalizace, avšak účastník kurzu si může pomoci uvedených zdrojů nastudovat i více. Každý modul je ukončen testem či úkolem. Úspěšné ukončení kurzu je možné po vypracování všech testů a úkolů. V případě úspěšného absolvování kurzu účastník kurzu obdrží certifikát.

Jednotlivé moduly jsou následující:

Modul 1: Úvod do digitalizace

V úvodu jsou zodpovězeny otázky, co je digitalizace, proč se digitalizuje, jaké jsou fáze digitalizace a co vše obnáší příprava digitalizace.

Modul 2: Identifikátory

Identifikátory jsou nezbytné pro práci s digitálními objekty. Existují různé typy identifikátorů

používané obecně v knihovnách i konkrétně v oblasti digitalizace.

Modul 3: Skenování

Modul se zabývá technickými parametry obrazu (rozlišení, bitová hloubka, komprese atp.) a používanými souborovými formáty. Také seznamuje s jednotlivými typy skenerů, které jsou speciálně vyvinuty pro digitalizaci knih.

Modul 4: Úprava obrazových dat

V dalším kroku digitalizace je nutné zabývat se úpravou obrazu. Modul obsahuje informaci, jaké všechny kroky úprava obrazu zahrnuje.

Modul 5: OCR

V modulu se účastníci kurzu dozvědí, co je to OCR, jak se provádí a k čemu je dobré.

Modul 6: Metadata I.

Metadata jsou velkou kapitolou v oblasti digitalizace. Modul seznamuje se základními principy vytváření metadat.

Modul 7: Metadata II.

Metadata se dělí na více typů a podle toho vznikají příslušné metadatové standardy. Nově je zde zahrnuta i kapitola pojednávající o tzv. NDK standardu a podobě výstupního balíčku z digitalizační linky (tzv. PSP balíček).

Modul 8: Zpřístupnění

Modul zpřístupnění se zabývá zejména autorským zákonem a jeho limity.

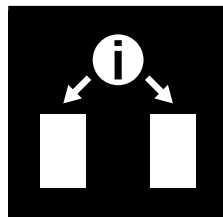
Modul 9: Dlouhodobá ochrana dokumentů

Posledním tématem kurzu je tzv. LTP (long-term preservation). Účastník kurzu se zde

dozví důvody a druhy dlouhodobého uchování v knihovnách. Pro kurz probíhající na podzim 2016 jsme se rozhodli modul více rozšířit a přidat některé zásadní body pro pochopení tématu.

Lenka Damborská
Lenka.Damborska@mzk.cz

Znovuotevření Pedagogické knihovny J. A. Komenského v novém sídle

Pedagogická knihovna J. A. Komenského (PK) sídlila od svého založení v roce 1919 na různých pražských adresách, nejdéle však na adrese Mikulandská 5, Praha 1, na které ji od roku 1951 důvěrně poznali generace studentů společenskovědních oborů, zejména pak budoucí učitelé absolvující učitelské obory na Filozofické a Pedagogické fakultě UK a všichni ti, kteří se rozhodli ve svém oboru působit jako pedagogové. Sídlo Pedagogické knihovny v Praze 1, Mikulandská 5 je však již minulostí. 30. dubna 2016 se knihovna na této adrese uzavřela pro veřejnost a nastalo stěhování do nového objektu v Jeruzalémské 12, Praha 1, který byl v roce 2011 knihovně přidělen a následně kompletně zrekonstruován.

Historie knihovny sahá ještě do 19. století, kdy byla součástí Muzea Komenského v Praze, které bylo založeno českými učiteli v roce 1892. Její novodobá existence, která se datuje rokem 1919, je založena na iniciativě univerzitních profesorů pedagogiky F. Drtiny a O. Kádnera jako součásti Československého pedagogického ústavu J. A. Komenského a úzce tak spojena se vznikem samostatného československého státu. Jejím tehdejším hlavním úkolem bylo „přispívat ke studiu pedagogiky a československého školství“ získáváním „kněžní a časopisecké literatury vhodné

sklad

ke studiu pedagogiky a jejích věd pomocných, zejména se zřetelem ke školské reformě“.

Tehdejší Národní pedagogická knihovna J. A. Komenského byla z rozhodnutí MŠMT od 1. července 2011 přičleněna k Pedagogickému muzeu J. A. Komenského a vznikla tak instituce v působnosti MŠMT nesoucí název **Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského (NPMK)**.

V současnosti je Pedagogická knihovna podle zákona 257/2001 Sb. o knihovnách a provozování veřejných knihovnických a informačních služeb specializovanou knihovnou, která spravuje přes 500 tisíc svazků s gescí výchova, vzdělávání, školství. V souladu s tímto zákonem plní funkci konzervační a informační a poskytuje veřejné informační služby uživatelům z celé republiky. Je ústřední knihovnou pro pedagogiku a školství České republiky, poradenským centrem pro knihovny pedagogického zaměření, knihovny a informační centra na základních i středních školách.

Jako specializovaná knihovna s celostátní působností vytváří také historické fondy učebnic, kmenologické literatury a literatury pro děti a mládež, buduje a zpřístupňuje sekundární

Ministryně školství Kateřina Valachová a Markéta Pánková, ředitelka NPMK.

informační fondy. Zpracovává a zpřístupňuje tematické a oborové bibliografie a databáze, plní funkci centra meziknihovních výpůjčních služeb

Zleva: vedoucí Pedagogické knihovny PhDr. Magda Junková, ředitelka NPMK Markéta Pánková a ministryně školství Kateřina Valachová.

a spolupracuje s knihovnami v oblasti své specializace. Z fondů knih i periodik poskytují její odborní pracovníci učitelům a studentům rešerše na zadaná témata. Knihovna reaguje i na významná historická výročí, např. 600. výročí upálení Mistra Jana Husa, 70. výročí ukončení 2. světové války, Velká válka (1914-1918), 100. výročí narození Jana Opletala, 700. výročí narození Karla IV., k 50. výročí událostí roku 1968 připravuje knihovna projekt, který přiblíží dopady roku 1968 a následné normalizace na oblast československého školství. Velkou oblibu získaly akreditované semináře seznamující zájemce z řad učitelů i knihovníků s novinkami literatury pro děti a mládež nebo pravidelná pracovní setkání s knihovníky veřejných dětských i školních knihoven.

Ve spolupráci s Národní knihovnou ČR přispívá PK do Souborného katalogu ČR a dokumentačním zpracováváním české i zahraniční článkové pedagogické literatury se podílí na Kooperačním systému článkové bibliografie („Kosabi“).

Významnou součástí PK je tzv. **Sukova studijní knihovna literatury pro mládež**, největší sbírka literatury pro děti a mládež založená v roce

1919 jako *Knihovna českých spisů pro mládež*, v jejíž sbírce najdeme knihy vydané na našem území od konce 18. století po současnost. Dnes má Sukova knihovna přes 61 000 svazků a svou úplností fondu a dostupností služeb patří k nejvýznamnějším specializovaným knihovním sbírkám v republice. Vedle dětské literatury v češtině (do r. 1992 i ve slovenštině) jsou v knihovně také české časopisy pro děti a mládež a výběrová česká i zahraniční teoretická literatura tohoto oboru.

Učitelům a pracovníkům školních knihoven slouží **Centrum pro školní knihovny (ČŠK)**, které funguje na principu průběžně aktualizovaných webových stránek csk.npmk.cz, kde zveřejňujeme informace o aktivitách školních knihoven a možnostech dalšího vzdělávání jejich pracovníků, upozorňuje na metodické semináře, školení a další akce pořádané pro knihovníky a učitele, na vyžádání nabízí vytvoření rešerší s pedagogickou tematikou, nabízí prostor školním knihovnám, které chtějí prezentovat svou činnost.

Pro knihovnu se přestěhováním do nově zrekonstruovaných prostor otevírá nová etapa její téměř již stoleté existence. Během více než čtyř

měsíců vyhrazených na přestěhování skladů a pracovišť NPMK zajistili pracovníci knihovny přestěhování celkem 2 900 běžných metrů (bm) publikací, z toho celkem 420bm do mimopražského depozitáře ve Lhotě. Ve svém knihovním fondu má PK přes 500 tis. svazků, které jsou uloženy jednak v objektu nového sídla, jednak v mimopražském depozitáři ve Lhotě u Dolních Břežan. Zatímco knihy z knihovních skladů v Jeruzalémské ul. jsou po objednání dostupné čtenáři prakticky okamžitě, knihy z mimopražského skladu během několika dní. V roce 2015 knihovna vykazovala 7 602 registrovaných uživatelů, počet výpůjček činil 96 136, z toho 63 868 absenčních.

Za přítomnosti ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Mgr. Kateřiny Valachové, Ph.D., a dalších významných hostů se uskutečnilo dne 26. srpna 2016 slavnostní znovuotevření Pedagogické knihovny J. A. Komenského v Jeruzalémské ulici č. 12, Praha 1. V novém, moderně pojatém interiéru čtenářského patra, knihovna získala rozšířené prostory půjčovny a svým čtenářům nabídne služby ve dvou

studovnách - všeobecné a speciálních fondů.

Oproti svému bývalému působišti v Mikulandské ulici je nyní PK skutečně bezbariérová. O chod knihovny se stará 22 odborných pracovníků. Užívanému knihovnímu systému VERBIS zajišťuje podporu oddělení IT, které řídí také elektronický vstupní systém vymezující pohyb veřejnosti a zaměstnanců v rámci celého objektu. Poskytuje tak potřebnou zvýšenou ochranu a bezpečnost. Provoz knihovny je zajišťován v pracovní dny v době 9 – 18 hodin.

V budově jsou vedle odborných pracovišť knihovny a jejího knihovního skladu rovněž umístěna další odborná pracoviště Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského, např. Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové a restaurátorský ateliér.

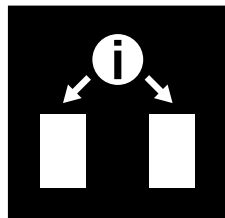
Pro veřejnost zahájila Pedagogická knihovna J. A. Komenského svou obnovenou činnost 15. září 2016 v 9:00 hodin.

Markéta Pánková

pankova@npmk.cz

Autorka fotografií: Dagmar Pavlíková

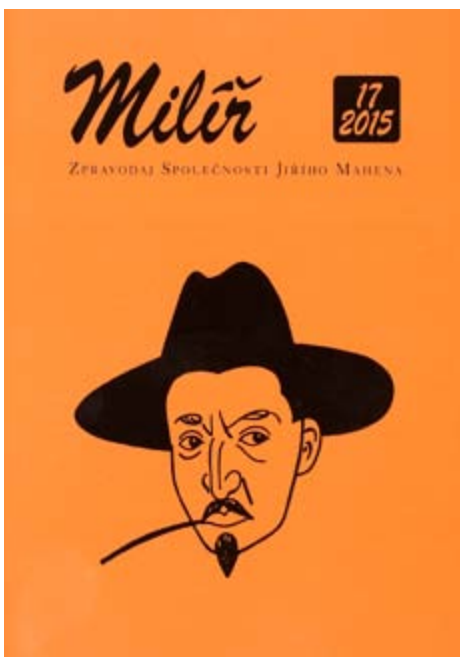

Od svého založení r. 1993 vydává v Brně sídlící Společnost Jiřího Mahena „citátově“ pojmenovaný zpravodaj Milíř. První dekádu vycházel ve skromné podobě víceméně pravidelně, poté nastala osmiletá pauza a posléze za redakce dvou univerzitních bohemistů, jejího předsedy Jiřího Poláčka a místopředsedy Ivana Němce, dostal (při roční periodicitě s nynějším nákladem 400 výtisků) novou editorskou koncepci a strukturu i zřetelně větší rozsah.

Počátkem r. 2016 se s loňským vročením a tentokrát v oranžové obálce s mahenovskou portrétní kresbou od spisovatelova přítele Josefa Lady objevil Milíř v pořadí sedmáctý. Poláčkův úvod Pohledy z rozhledny shrnuje rozličné připomínky Mahenova odkazu za poslední období i ne právě dobrou finanční situaci „Společnosti“, která nenachází příliš pochopení u institucí Jihomoravského kraje. Poučená stať Moniky Kratochvílové Knihovnick jako světloňoš rekapituluje vznik a rozvoj Veřejné knihovny města Brna, v níž Mahen působil od r. 1921 jako její první, konkurzem vybraný pracovník a posléze ředitel; připomíná jeho rozsáhlou publicistickou i organizační činnost v celostátním měřítku a přibližuje názory na poslání knihoven. Jiří Rambousek v druhé části studie Mahenův brněnský román a jeho kritici analyzuje prózu Nejlepší dobrodružství (1929). Dokládá, že se autobiograficky laděná generační kronika, jejíž poměrně spletitý děj se odehrává v polovině dvacátých let, nesetkala u tehdejších posuzovatelů (A. Novák, K. Sezima, F. Kovárna, F. Götz, A. M. Píša, B. Fučík, B. Václavěk aj.) s příznivým přijetím, a nadto ji poválečné kritické soudy (J. Hrabák, autor cenné monografie Š. Vlašín) hodnotily dogmatickým marxistickým metrem. Text končí úryvkem z Českého snáře Ludvíka Vaculíka, takže vedoucí brněnského Mahenova památníku Jana Černá mohla plynule navázat vzpomínkou na autorovo vystoupení v tamním podkroví.

Příspěvek Františka Všetického Měsíc a liška aneb Hry s architektonikou dává do zajímavých

komparativních souvislostí Mahenovu řidčeji vydávanou fantaskní prózu Měsíc (1920) a populárnější soubor dvanácti pohádek Co mi liška vyprávěla (1922). Ve třetím pokračování cyklu Krajiny Jiřího Mahena evokuje Jan Lacina při srovnání krajiny spisovatelova mládí a dnešního změněného stavu s dokumentární věcností i lyrickým zaujetím jeho rodnou Časlav a její venkovské okolí. Další pravidelná rubrika Z dílny Jiřího Mahena obsahuje čtyři dopisy a juvenilní básně, adresované

počátkem 20. století vrstevnické přítelkyni Malvině Smetánkové a dokreslující literátovo lidské a básnické zrání i nechuť k nastoupené učitelské profesi. Následuje osobně podložená ukázka z knížky šestice filmových libret Husa na provázku (1925) a dvě Mahenovy básně z prvního ročníku Václavkova časopisu Index. Mezi zbývajícimi kratšími články najdeme např. vhodně vybranou pasáž z memoárů Jaroslava Seiferta Všecky krásy světa (1982) nebo ohlédnutí Jany Červenkové za loni zesnulým Mahenovým synovcem a disident-ským literátem Jiřím Vančurou.

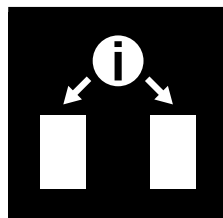
Jak vidno, v případě Milíře rozhodně nejde o akademicky uzavřený, nýbrž populární

zaměřený čtivý tisk s obsažnými a zasvěce-nými, avšak nenudícími příspěvky i s řadou výtvarných artefaktů (kresby a karikatury J. Lady, A. Hoffmeistera, J. Bidla nebo J. Krále, dřevoryt P. Kotíka), fotografií a dokumen-tárních materiálů. Možná, že do Společnosti Jiřího Mahena dokáže přivábit nové indivi-duální či kolektivní členy – budou srdečně vítáni.

Pozn. red., odkaz na plný text Zpravodaje: http://kjm.data.quonia.cz/fotogalerie_2016/MILIR_MAHEN_17_2015.pdf

Vít Závodský
zavodsky@quick.cz

Knihovníci píší o knihách a knihovnách: Rozhovor

V minulých číslech jsme si pověděli o čtenáři, o emocích, o tom, jak vizualizovat informace a jak je důležité znát svoji cílovou skupinu. Pojdme si dnes zúžit zorné pole a zaměříme se pouze na jednoho člověka. Také změňme zorný úhel. Nebudeme se dnes dívat na jedince jako na příjemce naší zprávy, ale budeme se dnes připravovat na rozhovor. Povíme si, proč je důležité přijít na schůzku se zpovídanou osobou dobře připraven, jak je důležitá atmosféra během rozhovoru a jakým způsobem je dobré zpracovávat získané informace.

Nejprve si pojdme projít čas před samotným rozhovorem. Některé informace vám možná budou připadat jako samozřejmé, ale věřte mi, že i kontrola stavu baterií v diktafonu vás nejen uklidní, ale také může předejít katastrofě v podobě nena-
hraného záznamu.

Jak začít?

Začneme prosím výběrem tématu. Nebo spíš si uvědomme, jestli se v dané době hodí dělat rozhovor s danou osobou. Můžeme psát článek, resp. dělat rozhovor o samotné osobě, čím se žije, co ji naplňuje, proč napsala tuto knihu atd. Článek se ovšem může vztahovat k historické události (na-
příklad k výročí založení čtenářského klubu), může

se vztahovat k sezónní záležitosti (Noc s Anderse-
nem, lákání prvňáčků do knihoven), případně mů-
žete vést rozhovor s profesionálem, který čtenářům
bude radit s různými postupy (například rozhovor
s knihovníkem o rešerších nebo o tom, jak si krea-
tivně vést čtenářský deník). Je proto potřeba dobře
volit téma a správně je kombinovat s termínem vy-
dání rozhovoru v příslušném médiu.

Mysleme na cílového čtenáře

Už při přípravě tématu, během rozhovoru i při sa-
motném psaní neustále přemýšlejte nad cílovou
skupinou výsledného článku. Vžijte se do nich
a ideálně se staňte jedním z budoucích čtenářů.
Co by mě (cílovou skupinu) o dané osobě nejvíce

zajímalo? Na co se ještě zeptat? Také se zamyslete, jestli budete publikovat rozhovor s autorem knihy v časopise pro budoucí mladé spisovatele nebo v periodiku pro milovníky sci-fi a fantasy.

Určitě se vyplatí přeciť si s daným člověkem jiný rozhovor, pokud již nějaký v minulosti vyšel. Pokud ne, inspiруйте se u podobných osobností případně u podobných témat (rozhovor s autorem své první básnické sbírky apod.).

Mysleme na našeho respondenta

Vřele doporučuji, pokud děláte rozhovor s někým, kdo se v médiích vyskytuje častěji, neptat se jej na otázky, které byly již několikrát zodpovězeny. Dotazovaní jsou na určité otázky časem alergičtí, vyvarujte se tak navození nepříjemné situace. Pokud tytéž informace chcete čtenářům sdělit, napište je na úvod nebo do poznámek. Respondenta však netrapte.

Poznejme autorovo dílo

Představte si následující situaci. Do knihovny vám přišla krásná nová kniha a vy jste se rozhodli dotyčného autora pozvat na besedu se čtenáři vaší knihovny a udělat s ním rozhovor do místního časopisu. Spisovatel pozvání přijme a během rozhovoru řekne: "...téma nové knihy volně navazuje na moji předchozí sbírku povídek, ..." Pokud ani netušíte, že něco takového někdy vyšlo, jste v pasti. Nemyslím, že je nutné mít vše přečtené, ale základní příprava je opravdu nutná. Proto si vyhledejte poslední rozhovory s tímto spisovatelem, podívejte se na jeho webové stránky nebo profil na sociálních sítích, abyste znali poslední informace.

Připravme si otázky

Do přípravy před rozhovorem samozřejmě patří i seznam otázek. Připravte si jich více, i kdybyste je neměli všechny použít. Na některé možná nebude mít dotazovaný náladu, některé přejdete rychle, nebo naopak zabřednete do jiných témat a na polovinu připravených témat nebude čas. S tím ovšem musíte počítat.

Seznam témat, nebo i konkrétní otázky pošlete dotazovanému dopředu. Určitě jej uklidníte, nebude se pak do poslední chvíle bát, jestli vás více zajímá nová kniha, nebo inkriminovaná fotka

z bulvárního serveru. Dbejte na to, abyste si připravili otázky na vše, co chcete pak dát do svého článku. Čtenář totiž potřebuje z textu zjistit, kdo přesně je zpovídaná osoba, o jakém tématu se bavíte, proč je toto téma důležité a také jej zajímají informace o budoucnosti. Co má dotazovaný v plánu dál? Píše už teď nějakou novinku? Kam se chystá ihned po interview?

Pečlivě si připravte první otázku. Měla by odhalovat tajemství, informace o autorovi, nebo klíčová slova toho, co se bude v celém rozhovoru řešit. Je to důležité především pro čtenáře, který tak rychle zjistí, zdali se dozví něco nového.

Připravte si nahrávací zařízení a zkontrolujte, zdali funguje. Opět je určitě slušné se dopředu na diktafon zeptat dotazovaného. Bude na to připravený, a pokud by mu záznam vadil, můžete si závčasou připravit nějakou alternativu.

Rozhovor začíná, jdeme na to!

Samotné interview by se mělo nést v pozitivním duchu. Na nepříjemné zpovídaní určitě není nikdo zvědavý. Netlačte respondenty do odpovědí, které sami nemají zájem veřejnosti sdělit. Neděláte anonymní výzkum, bavíte se mnohdy o osobních i citlivých informacích, a dotazovaný vám proto musí naprosto důvěřovat. Že na něj během rozhovoru nebudete nepříjemní a také, že informace nepřekroučíte a nezneužíváte při psaní článku.

Určitě respondenta nikdy netlačte do odpovědi. Pokud je hlavní postava románu inspirována tragicky zesnulým strýcem spisovatele, nejspíš tuto informaci zjistíme ve věnování knihy, nebo nám sám autor tuto informaci řekne během povídání. Pokud se ale dvakrát zeptáte: „A opravdu nebyla hlavní postava podobná vašemu rodinnému příslušníkovi?“, může vám také dotazovaný prásknout dveřmi. Neskákejte ani od tématu k tématu. Přetrháte nit plynulému příběhu, budete odvádět sebe i respondenta od tématu a hodné práce pak přijde vničit.

Jak jsem již zmínil, celý rozhovor by se měl vést v příjemném duchu s jistým respektem k respondentovi, v příjemném prostředí, které se ideálně dotyčný sám vybere. Vy se dostavíte včas (tedy s předstihem), budete vhodně oblečení (adekvátně respondentovi a prostředí), připravení a usměvaví.

Pak věřím, že se celý rozhovor povede. Během rozhovoru buďte aktivní. Ptejte se a zajímejte se.

Formy rozhovoru

Samozřejmě se nemusí jednat pouze o rozhovor tváří v tvář. Na jiné formy si dejte ovšem pozor. Pokud si připravíte například deset otázek, které pošlete emailem respondentovi, odpovědi pak nemusí plynule navazovat. Nebudete mít v ruce celistvý příběh a dáte si mnohem více práce s úpravou. Případně můžete s respondentem vést delší emailovou komunikaci (také přes nějaký online komunikátor), ovšem tady se může jednat o velmi zdlouhavou variantu, kterou bych doporučil pouze jako možnost překonání velké vzdálenosti. Troufám si tvrdit, že přímému kontaktu se (při dobré přípravě) nic nevyrovná.

Textová forma a ještě něco navíc

Pokud se vrátíte z úspěšného rozhovoru, doporučuji si ihned zpracovat poznámky. Věřte, že mnohé brzy zapomenete. A pokud si nyní říkáte „jaképak bych mohl mít poznámky, když si budeme pouze povídat o knize“, věřte, že nějaké mít budete. Poznámky typu „spisovatel se zasmál“, nebo „zalistoval v knize a ukázal mi ilustraci na straně 318“. Zapište si také zajímavosti z vašeho setkání. „Autor mi přinesl knihu s originálním věnováním“, „opozdil se, ale přišel s originální omluvou“ a další. Tohle všechno také oživí výsledný článek, který by jinak byl pouze suchým přepisem mluveného slova. Čtenář si však rád představí kavárnu, v níž jste seděli, rád se dozví, co jste si objednali, nebo že vám při představení se nabídl tykání.

Struktura krok po kroku

Při psaní článku opět začnete perexem. Úvodní odstavec odhalí čtenáři vše důležité, tedy jméno autora, jeho novou knihu nebo téma, kvůli kterému jste se setkali. Jak jsme si řekli již dříve, jedná se krátký text, který by měl upoutat čtenáře a navnadit jej, aby pokračoval ve čtení.

Dále již můžete zpracovávat samotný rozhovor. Autoři se někdy uchylují k variantě, že celou rozmluvu přepíší do formy monologu. Tedy jakéhosi jednolitého vyprávění dotazovaného.

V určitých chvílích může celistvý příběh působit lépe, ovšem raději bych zachoval formu dialogu. Na čtenáře tak více působí rozhovor nemanipulované a přirozené. Pokud zachováte článek jako rozhovor dvou osob, určitě jej okořeňte komentáři a poznámkami, o kterých jsme se bavili výše. Nejen že obohatí monotónnost dialogu, ale také mu naruší rytmus (pro upoutání pozornosti) a především uvádějí informace do souvislostí, vysvětlují méně známé termíny, seznamují čtenáře s kontextem a atmosférou rozhovoru apod.

Nebojte se článek také oživit zvýrazněnou citací a mezititulkou. Tyto části pak nutí čtenáře pokračovat, upoutávají jeho pozornost a lákají jej na další odstavce textu.

Na samotný závěr článku vložte menší rekapitulaci hlavních myšlenek. Jestli zvolíte variantu shrnutí si hlavních myšlenek ještě během závěru rozhovoru s dotazovaným, nebo sepišete souhrn důležitých informací z rozhovoru sám, je už zcela na vás.

Ostatně teď už je téměř všechno zcela na vás. Ještě bych vám doporučil do článku k rozhovoru přidat krátký medailonek dotazovaného spisovatele, případně stručnou recenzi diskutované knihy.

Na závěr si přečtete zajímavý rozhovor o rozhovoru:

<http://www.generace20.cz/domaci/novinar-polacek-psat-rozhovor-je-podobne-jako-lustit-sudo-ku-musi-to-mit-logiku>

Citace:

DOČEKALOVÁ, Markéta. *Tvůrčí psaní pro každého*, Grada, Praha, 2006.

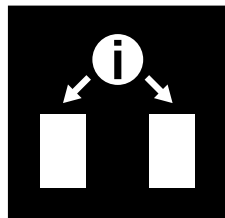
PROCHÁZKA, Petr. Rozhovor – 4. díl – Jak se dělá (nedělá) rozhovor. Čtenářská gramotnost a projektové vyučování [online]. 2011 [cit. 2016–08–26]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/medialni-vychova/mv-casopisy/rozhovor-4>

Jak napsat hlavní článek do novin nebo časopisu [online]. [cit. 2016–08–27].

Dostupné z: goo.gl/k5eJ4f

Radim Chalupník
radim.chalupnik@gmail.com

Představujeme odborné knihovny: Esperantské knihovny

Autor esperanta, Ludvík Lazar Zamenhof (1859–1917), od zveřejnění svého jazykového projektu ve Varšavě v roce 1887 kladl důraz na společenský a literární vývoj nového jazyka. Sám se považoval za pouhého iniciátora, který zveřejnil základní gramatickou kostru a základní slovní zásobu, vzdal se autorských práv a vyzval své stoupence, aby společnými silami jazyk rozvíjeli jak praktickým používáním, tak literárním propracováním. Rostla slovní zásoba, rozvíjela se frazeologie, stále detailněji byla zkoumána gramatika a její potenciální možnosti. Překládala se beletrie, nejen ta snadná jako učební pomůcka pro začátečníky, ale i nejnáročnější, aby prověřila vyjadřovací schopnosti jazyka a zvýšila jeho prestiž. Psala se také díla původní všech literárních žánrů.

Velkou část esperantských knih tvoří samozřejmě učebnice, slovníky, frazeologie a jiné učební pomůcky pro výuku esperanta ve všech hlavních jazycích světa včetně knih propagačních. Na druhém místě beletrie původní i přeložená. Nechybějí ani knihy odborné, vědecké, populárně naučné, náboženské, životopisné, cestopisné a turistické.

Zpočátku si každý esperantista vytvářel svou vlastní domácí knihovničku, později vznikaly knihovny klubové a spolkové, ale stále více se pociťovala potřeba shromažďovat vydanou esperantskou kulturu celosvětově a zachovat ji pro příští generace. V roce 1908 vznikl Světový esperantský svaz (UEA – Universala Esperanto-Asocio), který založil Hector Hodler (1887–1920), syn slavného švýcarského malíře Ferdinanda Hodlera (1853–1918), a tato instituce dodnes uchovává v tzv. Hodlerově knihovně všechny esperantské knihy (pokud jim je vydavatelé zaslali) podle roku vydání, takže na polici vidíme, jaké knihy v tom kterém roce vyšly (kolem 200 svazků ročně). V roce 1927 bylo ve Vídni založeno muzeum esperanta, které je dnes součástí Rakouské národní knihovny, protože největší část sbírek tvoří právě knihy. Jsou profesionálně uchovávány v klimatizované místnosti, starší exempláře ve speciálních obálkách chránících proti kyselosti apod. Vedle knih se uchovávají samozřejmě i časopisy a věstníky. Jednotlivé

národní esperantské svazy si ovšem vytvářejí své vlastní amatérské nebo poloprofesionální knihovny, vznikají i knihovny virtuální.

Na našem území vznikl první oficiální esperantský spolek v roce 1901 v Brně a v roce 1902 v Praze. Oba spolky si začaly vytvářet své knihovny a uchovávaly je přes obě války až do dnešní doby. Nevidomý hudebník a esperantista Karel Emanuel Macan (1858–1925) vytvořil slepeckou knihovnu, v níž měla své místo i esperantská literatura v Braillově písmu. Knihovna vydává také slepecký časopis Zora, který má i svou esperantskou verzi Aŭroro. Další a další kluby se sdružovaly do celonárodního svazu, který byl zrušen v roce 1952 a obnoven teprve v roce 1969 jako Český esperantský svaz. Získal kancelář na Jilské ulici v Praze, za rohem ve Vejvodově ulici měl klubovnu pražský klub. Shromážděné knihy (asi 7 000 svazků) byly rozděleny do obou místností pod názvem Šustrova knihovna, na počest Jaroslava Šustry (1901–1969), který jako knihovník měl zásluhu na získání většiny těchto knih. Po roce 1990 byly domy vráceny restituentům, esperantisté museli obě místnosti opustit, takže vznikl akutní problém, co s knhami. Pomocnou ruku podal ředitel Městského muzea v České Třebové a esperantista Jiří Pištora (1931–2011), který přijal Šustrovu knihovnu do muzea jako esperantskou sbírku. Je zde dodnes, pečují o ni profesionální

muzejníci, avšak neesperantisté, je přístupná jen badatelům.

Se vznikem Českého esperantského svazu vznikla i jeho vědecko-technická sekce, která si začala tvořit vlastní odbornou knihovnu, do které později přijímala i beletrii. Když se v roce 2008 podařilo svazu vybudovat ve Svitavách nové Muzeum esperanta, tato sbírka knih se stala základem nové svazové knihovny, do které přivezly své knihy i některé místní skupiny, které také v důsledku restitucí přišly o své místnosti. Z podobných důvodů i brněnský klub musel svou sbírku přestěhovat do soukromého bytu, sbírka je tedy v podstatě kompletní i s tituly z roku 1901 (má kolem 4 000 jednotek). Na našem území jsou tedy tři největší esperantské knihovny v České Třebové, Svitavách a Brně, menší knihovny mají některé kluby nebo i jednotlivci. Knihy jsou půjčovány pouze členům. Knižní fond je neustále doplňován, jednak koupí nových knih, dále výměnou duplikátů se zahraničními esperantskými knihovnami a v neposlední řadě dary. Někteří autoři sami zasílají své výtisky, aby jejich dílo bylo v knihovnách zastoupeno, často knihy darují pozůstalí po zemřelých esperantistech, občas některé esperantské kluby kvůli restitucím přijdou o prostory a jsou rády, když se jejich knih ujmu knihovny fungující. Např. knihovna Klubu esperantistů Brno získala v roce 2014 celkem 170 titulů, o rok později 152 publikací. Nové knihy vyšlé v zahraničí jsou kvůli stále nevýhodnému kurzu

koruny k euru velmi drahé, takže lze nakoupit jen omezené množství nejlákavějších titulů. Třikrát naše knihovny získaly publikace z podpůrných knihovních fondů Světového esperantského svazu v Rotterdamu.

V roce 2006 vyšel v Chorvatsku slovník esperantských spisovatelů (*Pleadin, Josip: Ordeno de Verda Plumo*), který na 270 stranách představuje 891 autorů různých národností, kteří od začátku hnutí do naší doby psali v esperantu. Mnozí z nich zároveň i překládali ze svých jazyků, případně i obráceně, z esperanta do své mateřštiny. Ne všechna díla vyšla knižně, protože esperantisté nikdy neoplývali penězi, kromě toho některé režimy kladly různé obstrukce. Velké množství drobných prací je roztroušeno po esperantských časopisech a možná ještě více se zachovalo v rukopisech a strojopisech v esperantských archívech. Tyto práce jsou přepisovány do počítačů, aby tak byly připraveny ke zveřejnění, ať už v knižní podobě nebo ve virtuálních knihovnách.

Ve světě jsou největší esperantské knihovny – vedle již zmíněných ve Vídni a Rotterdamu – také německé (Aalen a Herzberg am Harz), belgická (Kortrijk), britská (Barlaston), francouzská (Gray), španělské (Madrid, Subirats, Molà), maďarská (Budapešť), italská (Massa), chorvatská (Durdevac), japonská (Tokyo), švýcarská (La Chaux-de-Fonds) a uzbecká (Samarkand).

Miroslav Malovec
malovec@volny.cz

Bude vás zajímat, že...

... Pálava Publishing. Možná jste ještě neslyšeli název nového moravského knižního nakladatelství. Vizí nakladatelství je vydávání anglických překladů současné české beletrie. Pokud se to nakladatelství bude dařit, a my si to přejeme, tak vyplní chybějící článek v síti nakladatelství. Určité moderní literaturu v angličtině ocení

studenti, ti středoškolští, ale také dospělí. Vyšly už dva tituly – Irena Dousková (Hrdý Budžes) a Martin Fahrner (Steiner aneb Co jsme dělali). Nakladatelství sídlí v Brně, autory projektu jsou Dana Blatná a Oldřich Pavlovský. Těšíme se na další tituly.

<http://palavapublishing.com>

Slavnostní otevření Španělské knihovny v Moravské zemské knihovně

Dne 4. července 2016 byla slavnostně otevřena Španělská knihovna, která se stala zatím posledním přírůstkem do Zahraničních knihoven MZK. Zařadila se tak po bok Rakouské (ve spolupráci s ministerstvem zahraničních věcí Rakouské republiky, Německé (spolupráce s Goethe Institutem), Anglické (spolupráce s British Council) a Americké knihovny (spolupráce s Velvyslanectvím USA).

Slavnostní zahájení proběhlo za účasti Velvyslance Španělska v České republice Jeho Excelence pana Pedra Calva-Sotela. Přítomni byli také zástupci města Brna a Ústavu románských jazyků a literatur FF MU a samozřejmě ředitel Instituto Cervantes v Praze pan Ramiro Villapadierna.

Shodou okolností připadlo otevření Španělské knihovny na rok, kdy jsme si připomínali 400 let od úmrtí Miguela de Cervantese y Saavedry, a tak se hlavním motivem otevření stal jeho nejznámější román *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha*. Účastníci zahájení měli tento jediný den možnost zhlédnout první lisabonské vydání tohoto románu z fondu rajhradského kláštera, který spravuje Muzeum Brněnska. Vedle toho si mohli návštěvníci prohlédnout také další Cervantesova díla z fondu MZK.

Součástí zahájení byla také vernisáž výstavy portrétů laureátů Cervantesovy ceny, kterou nám zapůjčilo Španělské velvyslanectví (Premio „Miguel de Cervantes“ je nejprestižnější literární ocenění španělsky píšících autorů, které od roku 1976 předává španělská královská rodina).

Další program slavnostního zahájení se odehrál mimo prostory MZK v Divadle Husa na provázku, kde právě probíhalo zahájení 17. ročníku Měsíce autorského čtení, jehož čestným hostem bylo právě Španělsko.

Základ fondu Španělské knihovny vznikl spojením daru téměř dvou set knih, které knihovna převzala od Španělského království, a knih, které knihovna pořídila již v předchozích letech z důvodu častých dotazů čtenářů na španělsky

psanou literaturu. Zájem čtenářů nám tedy nechyběl, nicméně impulzem pro vytvoření samostatné knihovny byla návštěva kulturního rady ze Španělského velvyslanectví pana Pabla

Rupéze Pascualena, který nám nabídl knižní dar a také možnost další spolupráce.

Významnou roli sehrálo také navázání spolupráce s Ústavem románských jazyků a literatur,

který převzal iniciativu při profilování kulturního a odborného programu seminářů, přednášek, autorských čtení a dalších aktivit. Od podzimu bude moci Španělská knihovna zahájit cyklus pořadů na propagaci španělské kultury. Konkrétně půjde o promítání španělských filmů, které nám poskytlo Španělské velvyslanectví. Vytvoření titulků v českém jazyce zajistili studenti romanistiky. Studenti by pak mohli filmy také uvádět a poskytnout tak divákům vhled do realit a jazyka filmu. Dále jsou to workshopy pro střední školy s rozšířenou výukou španělštiny, jež by vytvářeli studenti romanistiky pod vedením svých vyučujících.

Španělská knihovna je prozatím nejmladší, a proto také rozsahem nejmenší z knihoven v Zahraničních knihovnách. Její fond čítá kolem

300 jednotek. Hojně zastoupena je beletrie, poezie, dětská literatura, knihy o španělské kultuře a historii a literárněvědné texty.

Na základě zkušeností s ostatními knihovnami v Odboru zahraničních knihoven plánujeme fond dále aktualizovat a rozšiřovat, v nejbližší době zejména o tituly určené k přípravě na mezinárodně uznávané zkoušky ze španělského jazyka DELE. Při výběru budeme spolupracovat s Instituto Cervantes v Praze. Přestože je Španělská knihovna zatím na nejistém počátku své existence, věříme, že prokáže svoji životaschopnost a stane se plnohodnotnou součástí Zahraničních knihoven.

Eva Fukarová

Eva.Fukarova@mzk.cz

Autor fotografií: Pavel Albert

Exkurze pro veřejnost v Moravské zemské knihovně

Exkurze v knihovnách, někdy označované jako informační či knihovnické lekce, patří mezi tradiční nabídku aktivit určenou zejména studentům základních a středních škol, v univerzitních městech také škol vysokých. Jejich cílem je seznámení se službami knihovny, které bývá doprovázeno ukázkami vyhledávání v katalogu a dostupných databázích. Motivací pro jejich zařazení mezi ostatní poskytované služby je také snaha rozšířit počty registrovaných uživatelů a pravidelných návštěvníků. V těchto intencích vnímá poslání exkurzí většina veřejných knihoven.

Novým fenoménem, který doprovází nabídku exkurzí některých větších knihoven, je jejich zařazení mezi položky uvedené v ceníku. Opírají se přitom o ustanovení knihovního zákona, který tento postup legitimizuje v § 4, odstavci 3), ve kterém uvádí jako jednu z dalších služeb kulturní, výchovnou a vzdělávací činnost, za které provozatel knihovny může požadovat úhradu skutečně vynaložených nákladů. Pokud se knihovna rozhodne tohoto svého práva využít, je na individuálním zvážení každé školy, zda břímě nákladů přenechá na svoje studenty, či je uhradí ze svých

prostředků. V každém případě se může jednat o bariéru limitující zájem o tuto službu.

Např. Národní knihovna v Praze dle svého ceníku z 1. 10. 2013 stanovila částku 500,- Kč za hodinovou exkurzi pro skupinu maximálně 30 studentů. Z placení jsou vyjmuti knihovníci a studenti knihovnictví. V Národní technické knihovně mají na bezplatnou komentovanou prohlídku nárok v případě poskytnutí informační podpory pracovníci a studenti středních, vyšších odborných a vysokých škol, pracovníci výzkumných a vývojových pracovišť, knihoven

a informačních center. V ostatních případech je prohlídka zpoplatněna částkou 1 500,- Kč (v délce trvání 45 minut), nebo 3 000,- Kč (v délce trvání 90 minut), v obou případech je cena bez DPH.

O tom, že se exkurze mohou stát významným nástrojem marketingového působení a propagace knihoven s potenciálem oslovit mnohem větší cílovou skupinu než pouze žáky a studenty škol, svědčí přístup knihoven, které nabízejí exkurze i ostatní veřejnosti, tedy všem, kteří bydlí a pracují v místě a ne vždy jsou dostatečně informováni o službách a dalších aktivitách knihovny, prostoru, který mohou využívat ke svému rozvoji či odpočinku.

Od září 2013 připravila **Knihovna města Hradce Králové** pravidelné komentované exkurze pro veřejnost po nové ústřední budově Centra celoživotního vzdělávání. Exkurze se konají každý první čtvrtek v měsíci, vždy od 16 hodin. Zájemci se nemusí předem objednávat, sraz účastníků bývá vždy u informačního pultu.

Také **Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové** nabízí každou první středu v měsíci v době od 16.00 do 17.00 hodin prohlídku prostor s výkladem. Zájemci se nemusí předem přihlašovat. Maximální počet účastníků je 25.

Od června loňského roku přišla s atraktivní nabídkou exkurzí pro veřejnost také

Knihovna Jiřího Mahena v Brně. Každý měsíc nabízí zájemcům exkurzi s názvem Prohlídka Schrattenbachova paláce. V rámci hodinové prohlídky se návštěvníci mohou seznámit s historií knihovny včetně zajímavostí z historie Schrattenbachova paláce a současně si prohlédnout prostory knihovny s nabídkou všech služeb. Exkurze se konají při minimálním počtu pěti zájemců.

Novinkou od letošních prázdnin je Prohlídka Kleinova paláce, významné brněnské památky, v jejíchž prostorách je umístěno informační centrum knihovny, tzv. INcentrum.

A přidávají se i další knihovny. Pokud totiž mají zájem, aby bohatství knihovnických sbírek využívalo co nejvíce uživatelů a jejich prostory se staly vyhledávaným a oblíbeným místem trávení volného času a dalšího vzdělávání, jsou právě exkurze ideální příležitostí, jak tohoto dosáhnout.

Od října 2015 zahrnuje nabídku exkurzí pro veřejnost také **Moravská zemská knihovna.** Pod názvem Poznejte knihovnu jinak! připravuje každý měsíc, vždy druhé pondělí v měsíci, tematicky zaměřené exkurze spojené s prohlídkou běžně nepřístupných prostor. Tematická různost exkurzí umožňuje případným zájemcům i při pravidelných návštěvách dovědět se pokaždé něco jiného, z jiné oblasti činnosti knihovny.

Zájemci se již mohli seznámit s digitalizačním pracovištěm, s projektem Kramerius, s historií Hudební knihovny, Zahraničními knihovnami nebo s projektem Historické mapy, za který obdržela knihovna v roce 2011 cenu Knihovna roku. Největší zájem byl o návštěvu pracoviště pro restaurování vzácných dokumentů. Návštěvníky neodradily ani omezené prostory, ani nutnost stání. Dotazy nebraly konce a mnozí odcházeli plni dojmů a nových zážitků.

Na tomto místě se sluší poděkovat všem kolegyním a kolegům, kteří se ochotně podílejí na průběhu exkurzí a trpělivě odpovídají na všetečné dotazy návštěvníků.

Výjimečnou příležitostí bylo výročí 15 let služeb v nové budově a v souvislosti s touto událostí a také probíhající celostátní akcí Březen měsíc čtenářů byla pro zájemce připravena speciální večerní prohlídka s vědomostním kvízem o ceny k historii knihovny. Na závěr mohli účastníci navštívit ve výstavní síni MZK komentovanou prohlídku výstavy k tomuto výročí.

Tematické zaměření exkurzí vychází z aktuálních událostí jako je například začátek školního roku (první zářijová exkurze s názvem Aleph nebo VuFind se zaměřila na možnosti a ukázky

vyhledávání v OPAC a seznámení se službou EOD), významných mezníků v dějinách knihtisku (7. října uplyne 530 let od vydání první tištěné knihy v Brně, exkurze bude zaměřena na prohlídku starých tisků), dějin knihovny (11. 12. výročí zpřístupnění služeb veřejnosti (1882), tématem exkurze budou výpůjční služby a úskalí absenčního půjčování dokumentů).

Snahou a cílem Moravské zemské knihovny je být otevřenou institucí dostupnou všem, kteří mají zájem využívat nabídku poskytovaných služeb ať už ke studiu či svému dalšímu profesnímu či zájmovému vzdělávání. Exkurze pro veřejnost si kladou za cíl napomoci překonávání bariér ze strany uživatelů při využívání služeb knihovny, být pomyslnými otevřenými dveřmi všem, kteří hledají příležitosti ke svému rozvoji a vzdělávání.

Pravidelná nabídka exkurzí pro veřejnost má potenciál rozšířit povědomí o Moravské zemské knihovně a přispět k rostoucímu zájmu o nabídku jejích služeb. Vstupné zdarma je pro knihovnu v takovém případě samozřejmostí.

Monika Kratochvilová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

Autor fotografií: Mgr. Pavel Albert

Když Miroslav (Mirek) Bartošek v roce 1981 dokončil na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity (tehdy známé pod jménem Univerzita Jana Evangelisty Purkyně) studium v oboru Matematická informatika, jeho budoucí kariéra odborníka na výpočetní techniku se zdála jasná. Již během svého vysokoškolského studia se stal vysoce spolehlivým správcem tehdy nejnovějšího počítače na univerzitě, PDP 11/34. Jako hlavní systémový administrátor souběžně s psaním diplomové práce neúnavně odrazil snahy studentů o převzetí správy nad tímto strojem – aktivitu, při níž se učili jak studenti, tak i správci jako byl on.

Po absolutoriu pokračoval v práci na Ústavu výpočetní techniky, v roce 1981 velmi mladého univerzitního pracovníka, jehož posláním bylo již tehdy bádání v oblasti informatiky a výpočetní techniky a současně péče o univerzitní systémy, sloužící jak vědcům jiných disciplín, tak i automatizaci provozu univerzity. Mirek Bartošek v té době pokračoval ve vědecké práci, završené v roce 1988 získáním titulu CSc. (ekvivalent dnešního Ph.D.).

PDP 11/34 odešlo na zasloužený odpočinek, vyrostla nová generace systémových správců, společnost se přehoupala přes přelomový rok 1989 a Mirek Bartošek našel nové působiště – začal se věnovat automatizaci a digitalizaci knihoven. Začíná být viditelný na univerzitní úrovni, v roce 1993 vede projekt Fondu rozvoje vysokých škol s názvem Automatizace knihoven MU – realizace knihovního systému na heterogenní síti Přírodovědecké fakulty MU. Již rok následující je však hlavním řešitelem národního projektu Soustava kooperujících VŠ katalogů v prostředí TINLIB a další podobné aktivity pak pokračují. Velmi rychle se seznamuje s národním

knihovním prostředím, v letech 1996 až 1999 vede projekt MOLIN (Moravian Library Information Network), do něhož jsou kromě knihoven univer-

zity zapojeny i Moravská zemská knihovna v Brně a Státní vědecká knihovna v Olomouci.

Vynikající organizační schopnosti a úspěšné proniknutí do sféry, v níž se informatici vyskytovali sporadicky nebo vůbec, však není vše, co Mirka Bartoška charakterizuje. Pokračuje výzkumnou práci v oblasti digitálních knihoven, na přelomu tisíciletí úspěšně vede stejnojmenný výzkumný záměr a ve spolupráci s Matematickým ústavem AV ČR vypracuje a do

provozu uvede digitální matematickou knihovnu s unikátní podporou vyhledávání v matematických textech. Tato práce byla podpořena i mezinárodním projektem EuDML.

Mirek Bartošek se stává význačnou osobností českého digitalizovaného knihovnictví, zpracovává a na národní úrovni prosazuje koncepci přístupu k elektronickým zdrojům a v sérii projektů se pak i mimořádně pečlivě stará o to, aby díky koncepcím uvolněné

finanční prostředky byly efektivně využity pro zajištění co nejrozsáhlejšího portfolia nejvýznamnějších elektronických zdrojů na národní úrovni, na úrovni konsorcií vysokých škol a v úzké spolupráci s největšími knihovnami ČR – Národní knihovnou, Moravskou zemskou knihovnou, Státní/Národní technickou knihovnou i Knihovnou Akademie věd. V této činnosti neúnavně pokračuje i v současnosti, kdy je jednou z vůdčích osobností přípravy národní strategie Open Access a rovněž se intenzivně angažuje v přípravě národní koncepce zajištění elektronických informačních zdrojů po roce 2018.

Pomáhá i se zpracováním katalogů velkých knihoven, na MU po systému Tinlib zavádí systém Aleph, je žadáným konzultantem podobných aktivit na dalších vysokých školách. Na MU propaguje práci s digitálními fotografiemi, zakládá a dlouhodobě udržuje knihovnu digitálních fotografií. Dlouhodobě podporuje přístup k šedé literatuře, rozvíjí nástroje pro digitalizaci a následné zpřístupnění absolventských prací. V posledních letech se mimo jiné věnuje systému discovery.cz, který pod jedním vyhledávacím portálem zpřístupňuje elektronické informační zdroje různé povahy i původu.

Mirek Bartošek je však i pedagogem, který znalosti získané v průběhu svého života rád a výborně předává dalším generacím. Výuku na Fakultě informatiky MU postupně rozšířil o péči o studenty Kabinetu informačních studií a knihovnictví při Ústavu české

literatury a knihovnictví na Filosofické fakultě MU, v oboru, který dlouhodobě podporuje.

Přes všechny úspěchy, významné postavení a obdiv i úctu knihovníků Mirek Bartošek zůstává velmi skromný, pracovitý a mimořádně pečlivý. Spolupracovníci, kolegové i nadřízení se mohou spolehnout, že žádná práce pro něj není příliš malá, že každé práci věnuje maximální pozornost a vypracuje ji tak pečlivě, až se ostatní mohou cítit lehce zahanbeni svým – ve srovnání s ním – příliš benevolentním přístupem k povinnostem.

Jako mimořádně čestná osobnost na sebe upozornil v roce 2012, kdy svému domovskému Ústavu výpočetní techniky MU pomohl ve velmi složité personální i lidské situaci akceptací ročního pověření jeho vedením. Touto obtížnou dobou ústav bez ztráty hvězdičky provedl a předal novému řediteli. Tento úkol mohl splnit pouze člověk spravedlivý, který osobní ambice nestaví na první místo.

Dnes Mirek Bartošek pokračuje ve své práci na ÚVT, je vedoucím Knihovnicko-informačního centra MU, které založil již v roce 1996, je členem kolegia ředitele ÚVT. Přednáší o digitálních knihovnách na Fakultě informatiky a na Filosofické fakultě MU. Jak je jeho zvykem, pečlivě se stará o své podřízené, vede studenty, připravuje a realizuje další projekty a publikuje. A především je stále stejně skromný, spolehlivý a pracovitý a to je na něm nepochybně to nejlepší.

Luděk Matyska
ludek@ics.muni.cz

21 Bude vás zajímat, že...

... Portál FriendlyVox. Cílem ozvučeného webového portálu je zpřístupnit nejčastěji využívané internetové služby bez nutnosti užití zraků. Portál pracuje na zcela nových principech. FriendlyVox byl uveden do provozu v roce 2014 a v současné době jej využívají stovky individuálních uživatelů měsíčně. Projekt „FriendlyVox pro knihovny“

byl ohlášen na konferenci pracovníků zvukových sekcí veřejných knihoven na jaře letošního roku. Součástí projektu je také proškolení pracovníků knihoven, aby mohli nevidomým návštěvníkům poradit a pomoci. V současné době je pilotně připojeno několik knihoven: MěK Třebíč, MěK Jihlava a MěK Dačice. www.friendlyvox.com

Cyklus Oči Brna v říjnu: prof. PhDr. Jiří Sehnal, CSc.

*Prof. PhDr. Jiří Sehnal, CSc., (*1931 v Radslavicích) hudební historik a organolog. Po maturitě na reálném gymnáziu v Přerově studoval dějiny hudby a estetiku na FF UP v Olomouci. Po ukončení studia pracoval od roku 1955 do roku 1958 v Oddělení katalogizace Univerzitní knihovny v Olomouci a zároveň spravoval hudební archiv a knihovnu na zámku v Kroměříži. V roce 1958 přešel do Výzkumného ústavu zelinářského ČSAZV v Olomouci, kde působil do roku 1964 jako knihovník. Téhož roku pak nastoupil do Oddělení dějin hudby Moravského muzea v Brně jako odborný asistent a v roce 1978 byl ustanoven vedoucím oddělení. V roce 1997 získal nejvyšší akademickou hodnost profesor. Celoživotní zájem Jiřího Sehnala směřuje zejména na dějiny hudby 17. a 18. století na Moravě, kapely olomouckých biskupů, dějiny varhan a katolickou chrámovou hudbu 17. – 19. století. Po celý život se aktivně zapojuje do činnosti vědeckých i společenských organizací nejen u nás, ale i v zahraničí. Taktéž se věnuje pedagogické činnosti a přednáší odborné i laické veřejnosti.*

Rozhovor s profesorem Jiřím Sehnalem především o knihovně a knihovnictví

Pane profesore, jaké bylo Vaše první setkání s Univerzitní knihovnou v Olomouci?

Poprvé jsem tam přišel, myslím, v roce 1951 nebo 1952, když jsem byl po prvním ročníku na fakultě. Měli jsme mít brigádu a někdo mi říkal, že bych mohl jít do Univerzitní knihovny v Olomouci. Už si nevzpomínám, jakou práci mi dali. To bylo moje první seznámení s knihovnou.

Další setkání bylo až po studiích?

To bylo, když jsem byl už vystudovaný. Měli jsme absolvovat v roce 1954, ale oni nám přidali jeden semestr, zimní semestr, takže jsem skončil oficiálně v únoru nebo v březnu 1955 s novým akademickým, spíše degradujícím titulem promováný historik. Všichni, co dostávali diplomy, dostávali umístěnkou. Já jsem také myslel, že dostanu umístěnkou.

Nic. Přišel jsem se otázat na děkanát, kde jsem natrefil sekretářku Šárku Bartošovou, která se mnou vedla v roce 1950 vlídný přijímací pohovor, který na rozdíl od pohovoru na JAMU v Brně nebyl vůbec politický. „Tak vám přejeme hodně

zdaru, něco si najdete.“ Odešel jsem a začal jsem objíždět různé instituce. Byl jsem např. v Ostravě na konzervatoři, tam mne přijal Rudolf Kubín, byl tehdy ředitelem. „Jak se něco uvolní, dáme vám vědět.“ A to mi říkali všude. Moje sestra mne upozornila na místo vychovatele učňů na jakési dopravní průmyslovce v Šumperku. Nejel jsem

tam, protože mi někdo řekl: „Zkus to v knihovně.“ Tak jsem přišel do Univerzitní knihovny v Olomouci (UKOl). To bylo asi v dubnu nebo v květnu 1955. V knihovně tehdy seděl na místě vedoucího hudebního oddělení Vít Chlup, který měl zájem jen o dirigování, ne o jakési hromady not z německých konfiskátů. „My bychom potřebovali, abyste to nějak utřídil a popsal.“ Co se ode mne žádalo: autor, název, místo vydání, já už

nevím, takové ty základní údaje. Ale nebyla to nějaká podrobná katalogizace. Taková jenom, aby se vědělo, co tam je. První, co jsem udělal, že jsem si to všechno seřadil podle abecedy. Takže jsem se v abecedě nesmírně procičtil. Když byl asi konec května, řekli mi: „Tak víte co, vy jste pracoval velmi rychle, my vám děkujeme. My bychom tady práci ještě měli, ale už nemáme na vás peníze. Vezměte si dovolenou a potom vás vezmeme do stavu.“ Já už nevím, kdy to bylo. V červenci? Představte si, já jsem nebyl ve stavu a oni mi těch 14 dní započítali do dovolené. Přijali mne od 1. nebo 15. srpna 1955, kdy jsem normálně nastoupil jako zaměstnanec a přidělili mne do katalogizace. A téhož dne zrušili hudební oddělení!

Získal jste odborné místo a začal jste pracovat jako knihovník.

Byl jsem zklamaný, ale měl jsem místo. Katalogizoval jsem běžnou literaturu. Byly to většinou ruské knihy ze Sovětské knihy, všelijaké brožurky o matematice, o čemkoliv, dále staré knihy ve všech evropských jazycích z doby před první světovou válkou. Tehdy jsem se naučil pracovat s bibliografiemi, protože jsem musel přesně určit, ve kterém roce a v kterém vydání kniha vyšla atd. Můj šéf se jmenoval Perůtka. Byl to básník, velmi jemný, slušný člověk. Někdy mi mnoho knih vracel k doplnění. Měli jsme normu, já už dnes nevím kolik, každý týden jsem musel napsat výkaz, kde bylo rozepsáno, kolik knih se který den udělalo. Knížky se dávaly bokem i s katalogizačními lístečky a Perůtka jako šéf to kontroloval. Každý byl zvyklý na tento pořádek. Ve stejné místnosti se mnou seděl pan Dopita, který pracoval na desetinném katalogu, strašně chytrý a pracovitý, a když se ho člověk na něco zeptal, velice ochotně poradil. Měl jedinou slabinu. Jednou za čas se opil a nepřišel do práce, ale vedení mu to kvůli jeho pracovním kvalitám tolerovalo. Za mnou seděla paní Hladná, nadšená horolezkyň, která dělala předmětový katalog. Místnost byla v rohu budovy a v zimě jsme tam vydrželi jen díky tomu, že jsme měli nohy zabalené v dece. Asi po roce si vedení uvědomilo, že rozumím notám a pověřilo mne katalogizací hudebnin. Byly to většinou noty ze Supraphonu a ze Sovětské knihy. V té době se propagovalo

desetinné třídění, ale to mně nesedělo. Když jsem působil v knihovně tři roky, tak jsem viděl, že postrádáme jakýkoliv předmětový katalog hudebnin. O hudebním předmětovém katalogu jsem si udělal představu na základě vlastních zkušeností a praxe, ale zatím jsem se o nic nepokusil, protože to po mně nikdo nechtěl. V UKOl se cenily hlavně bibliografie a pracovníci bibliografického oddělení tvořili jakousi vyšší společenskou třídu. Někdo mi navrhl, abych udělal katalog *Housle a houslová hra*. Tak jsem si prošel katalogy a zjistil jsem, že to není žádná hrůza sestavit takovou bibliografii. To byl můj jediný úspěch, který byl v UKOl oceněn.

Už tehdy jste začal v knihovně organizovat přednášky?

Prostě jsem si řekl, že budu dělat přednášky, abych nezapomněl, že jsem také muzikant. Knihovna pořádala přednášky jednou za měsíc. Konaly se v čítárně, poměrně malé místnosti, a bývalo tam plno. Tak já jsem taky nabídl přednášku o Kroměříži. Sehnal jsem si vynikající zpěváky, to se velmi líbilo, ale já jako řečník jsem propadl, neuměl jsem to. Ty další byly postupně lepší. Některé měly velký úspěch. Nejúspěšnější byl večer o písních Roberta Schumanna, kde jsem měl dva skutečně vynikající zpěváky Jiřího Pavlíčka, spolužáka a tehdy již operního pěvce, a úžasného barytonistu, dětského lékaře MUDr. Volejníka. Vynikajícím doprovázcem na klavír (nestydím se říct) jsem byl já sám. Úspěch byl obrovský a možná si mě ředitel začal trochu vážit.

Vaše knihovnická činnost pokračovala i po odchodu z Univerzitní knihovny?

Do knihovny jsem nastoupil v roce 1955 a odešel 1958. Asi v srpnu 1958 jsem přešel do knihovny dokumentace výzkumáku (pozn. Výzkumný ústav zelinářský Akademie zemědělských věd), kde jsem zůstal až do listopadu 1964 (neřeknu přesně), šest let. Důvodem přechodu byl vyšší plat (1957 jsem se oženil) a politické prověrky, které tehdy zahájil prezident Novotný. Ve výzkumáku jsem dělal jmennou a předmětovou katalogizaci, vedl zahraniční výměnu publikací a dokonce zastupoval ústavního fotografa. Tam šlo jen o literaturu

přírodovědnou a zemědělskou, obrovský fond separátů nebo kdejakých zpráv ve všech možných jazycích z celého světa. Později jsme začali dělat desetinnou, a dokonce pokusy s primitivní mechanizací na jehlách. Ta se však moc neosvědčila. Mám fotku, jak u toho sedím, ještě se svým šéfem.

Z Univerzitní knihovny v Olomouci jste dojžděl na zámek v Kroměříži?

Když jsem nastoupil do knihovny, spadala pod Univerzitní knihovnu v Olomouci knihovna a hudební archiv zámku v Kroměříži. Jezdilo se tam jednou týdně, ve středu. Původně tam jezdila dr. Jaroslava Šustrová, později provdaná za heraldika Jiřího Loudu, která odešla včas před prověrkami do výzkumáku a vlastně tam přetáhla i mne. Po ní to převzal Eduard Petrů, později profesor na Filozofické fakultě UP v Olomouci. Eduard byl strašně hodný, milý člověk. On měl za sebou také katolic-kou minulost jako já. A z té doby bylo mezi námi jakési tiché vnitřní spojení. Eduard Petrů byl rád, když jsem se nabídl, že budu do Kroměříže jezdit místo něho. Bydlel jsem totiž v Přerově a Kroměříž byla pro mne blíž. Z Olomouce se muselo přese-dat v Přerově a ještě v Hulíně, což bylo zvláště v zimě a při častých zpožděních vlaků velmi nepříjemné. Já jsem to uvítal, protože to byla pro mne změna a v Kroměříži jsem byl sám svým pánem. Už jsem věděl něco o archivu a těšil jsem se na nějaké „objevy“. Pouze mě mrzelo, že v době prázdnin se tam nejezdilo. Mou hlavní povinností, když někdo přišel, bylo obsloužit ho. Eduard Petrů mě seznámil se složitým systémem, jak byly knihy uloženy. Protože byly v několika sálech, měl jsem svazek klíčů jako žalárník. Časem jsem do všeho pronikl. Hudební archiv měl vlastní místnost s oknem do parku. Protože počet čtenářů nebo spíše badatelů byl nepatrný, neměl jsem tam v podstatě co dělat. Mohl jsem se jít klidně koupat nebo jít do parku, ale já jsem byl odjakživa takový poctivec, že jsem tam seděl. Na druhé straně jsem byl obklopen něčím, co mě vzrušovalo. K hudební sbírce biskupa Liechtensteina-Castelcornu neexistovalo v té době nic jiného než tištěný katalog Breitenbacherův. K tomu ostatnímu, co tam bylo, existovala velká kniha, kde byl uveden jen autor, název, signatura, víc nic. Pak tam byly ještě nezpracované rukopisné noty, které

byly svezeny z různých míst, například z Frýdku. Ty nebyly vůbec nikde zapsané. Mne samozřejmě zajímala hlavně Lichtenštejnova sbírka z 2. polo-viny 17. století, protože jsem věděl, že je nejstarší, a pak skladby z 18. století, které byly v té velké psané knize. Byl jsem zamilovaný do kontrapunktu, tak jsem si říkal, tady musí být Bach, Händel nebo něco takového. A teď jsem četl jména Bertali, Schmelzer, Dolar, Sances, která jsem v životě neslyšel. Znal jsem jen Vejvanovského, od kterého jsem si již za studií něco spartoval. V té době mi řekl můj přítel, umělecký historik Jaroslav Petrů: „Jirko, chystáme ve Zlíně (tehdy v Gottwaldově) sborník pod záštitou prof. Richtra, který bude věnován umění a bude se jmenovat *Umění a svět*. Byli bychom rádi, kdybys tam napsal něco hudebního.“ Prof. Richter mne znal z exkurzí a byl předsedou komise při obhajobě mé diplomky. Tehdy jsem napsal *K otázce českých skladatelů v kroměřížské kapele*. Dnes se podobným titulům „k otázce“ vyhýbám, ale ta práce měla i jakýsi ohlas. To byla má první studie o Kroměříži, ale tehdy jsem hudebního archivu ještě moc nevyužil. Do druhého, velmi opožděného svazku *Umění a svět* jsem zpracoval inventáře hudebních nástrojů kolegiální kapituly sv. Mořice. Na ty mne upozornila profesorka Kyasová, která tehdy pracovala ve státním archivu v Kroměříži.

Kdy jste se rozhodl doplnit si knihovnické vzdělání?

To bylo ještě ve výzkumáku. Abychom dostali lepší plat, museli jsme mít vysokoškolskou knihovnickou kvalifikaci. A v UKOl měl probíhat dvouletý kurz pro vysokoškoláky, kteří by si chtěli doplnit dálkově vysokoškolské studium knihovnictví. No a náš podnik v rámci zvyšování kvalifikace nám umožnil přednášky navštěvovat. Probíhalo to jeden den v týdnu a dostávali jsme na to pracovní volno. Až z Brna tam dojížděla Milena Flodrová a Hynek Kašlík, z Olomouce můj šéf Pavel Floss a také několik pracovníků z UKOl: můj bývalý šéf Perůtka, heraldik Louda, Libor Štukavec, Eduard Petrů atd. Přednášející byli většinou z Prahy, ale i z Brna, např. Nádvořík. Přednášelo se všechno možné, asi 12 předmětů. Některé přednášející jsme měli rádi, jiní nám byli protivní, protože se tvářili

jako velcí vědci, přičemž šlo jen o pracovní techniku, ne o vědu. Napsali jsme také předepsané diplomové práce a složili na jaře v roce 1964 závěrečné zkoušky. Moje diplomka se týkala předmětového hudebního katalogu.

Jaké předpoklady by měl mít knihovník pracující s hudebními dokumenty?

Jde o to, co by dělal. Moje celoživotní zkušenost je ta, že člověk, který pracuje v muzeu nebo v knihovně, musí být zvyklý na systematickou, mravenčí, přesnou, mnohdy nepřilíhající zábavnou práci, kterou musí dělat s nadšením. Nebude-li to dělat s nadšením, tak po něm nic nezbude. Rozumíte, jestliže materiál nezpracujete, tak ho nepřístupníte. Já jsem se několikrát v životě přesvědčil o tom, že když něco děláte dobře a pořádně, a když vám to myslí, tak přijdete na to, jak to využít. A přijdete na věci, na které byste jinak nikdy nepřišla. Člověk se musí smířit s tím, že musí udělat strašně často jednotvárné, mechanické práce. A získáte tím přehled, který byste žádným jiným způsobem nezískala. A proto pak můžete o určitých věcech mluvit lépe, než kterýkoliv jiný učenec. Protože vy se s tím seznamujete důvěrně, ať už vás to otravuje nebo neotravuje. Ale víte mnohem víc, než kdokoliv jiný.

Máte jako badatel raději práci s klasickým dokumentem nebo využíváte moderní digitalizační techniky?

Raději mám dokument, protože se dobře čte. Není nic lepšího, než když máte knihu a pěkně v ní listujete. Také jednotlivé papíry, jsou pro práci příjemné. U tlustých knih, které jsou digitalizované, je problém v tom, že aparát často nezachytí

nebo zdeformuje zápis v ohybu. Kromě toho pro oči je čtení v počítači namáhavější, než když máte v rukou originál.

Jaké máte další představy o Vaší badatelské práci, jaká témata Vás ještě lákají?

Musím dodělat anglický překlad Michny, který chce olomoucká katedra vydat jako dárek k mým pětáosmdesátinám. Českou verzi jsem poněkud upravil a rozšířil s ohledem na amerického čtenáře. K baroknímu varhanářství na Moravě mám asi 90 stran dodatků, 13–14 obrázků, ale to zatím nechce nikdo vydat. Ozývají se hlasy, že by bylo pěkné vydat celou monografii i se zapracovanými dodatky znovu, ale to je strašidelná práce a nevím, kdo by to vydání zaplatil. A třetí téma je hudba augustiniánů kanovníků ve Šternberku. Kdyby mi ještě byl dopřán čas, napadají mne témata o hudebních nástrojích na kostelních kůrech, o doprovodu kostelní písně, o stylových změnách v kostelním zpěvu, ale to je všechno otevřené, jestli se dožiju.

Budeme se těšit na Vaše další skvělé badatelské počiny.

Moc Vám děkuji za rozhovor.
Štěpánka Studeníková

Další akce věnované životnímu jubileu prof. Jiřího Sehnala sledujte na <http://www.mzk.cz/oci-brna-jiri-sehnal>.

Rozšířenou verzi rozhovoru najdete v elektronické verzi Duhu na adrese: <http://duha.mzk.cz/>.

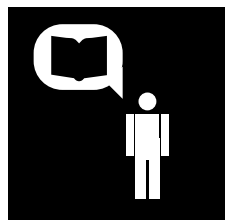
Štěpánka Studeníková
studenikova@mzk.cz

❓ Bude vás zajímat, že...

... Zdeněk Václav Tobolka (1874 – 1951) byl autor Pravidel popisu prvotisků, tzv. Knihopisu, zakladatel Státní knihovnické školy, prosadil knihovnictví jako studijní obor na Univerzitě Karlově, tedy vynikající a všestranný knihovník. Proto právě jeho jméno nese medaile udělovaná Sdružením knihoven České republiky a Nadací knihoven na základě

návrhů členů SDRUK ČR knihovníkům od roku 2000. Na konferenci Knihovny současnosti 2016 (6.-8. 9. 2016) v Olomouci získala tuto cenu také ředitelka Knihovny Jiřího Mahena v Brně ing. Libuše Nivnická. Knihovna Jiřího Mahena zásluhou dobré práce kolektivu pracovníků a zejména ředitelky patří mezi přední městské knihovny v České republice.

Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku: sborník z konference

Libraries V4 in the Decoy of Digital Age: proceedings of the 6th Colloquium of library and information experts of the V4+ countries held from 31st May – 1st June 2016 in Brno = Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku : sborník příspěvků ze 6. kolokvia knihovnicko-informačních expertů zemí V4+ konaného 31. května – 1. června 2016 v Brně. Brno: The Moravian Library in Brno, 2016. ISBN 978-80-7051-216-6.

Na přelomu května a června proběhla v Moravské zemské knihovně v Brně konference knihoven zemí V4, která již tradičně doprovází jednání ministrů kultury Visegradské čtyřky. Výstupem z této konference byl dvojjazyčný sborník, v němž bylo prezentováno celkem 26 příspěvků z 8 zemí světa.

Sborník je uveden vstupním slovem ředitele Moravské zemské knihovny Tomášem Kubíčkem, který poukazuje na důležitou roli knihoven jako společenských institucí, jež zastávají nezastupitelné místo v současném světě. Jako nástroj globalizace je poté úkolem knihovníka zpřístupňování informací, z čehož zároveň vyplývá řada rizik. V tomto kontextu je poté vysvětlen název konference a sborníku: Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku.

Příspěvky jsou soustředěny kolem čtyř ústředních témat, která se výrazně dotýkají práce knihovníků a určují současné trendy (nejen) v knihovnictví. První skupina příspěvků je zaměřena na prezentaci národních koncepcí rozvoje knihoven pro další období (zhruba deseti let). Vedle koncepcí Slovenska (Daniela Gondová), Polska (Katarzyna Ślaska) a Maďarska (Szabolcs Dancs) je detailně představena i koncepce rozvoje knihoven v České republice (Vít

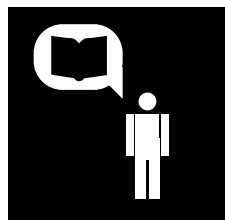
Richter – Blanka Skučková), kterou zpracovává poradní orgán ministra kultury, Ústřední knihovnická rada. Společným jmenovatelem další skupiny příspěvků jsou centrální portály, které si kladou za cíl zjednodušit a centralizovat přístup

k informacím či národním fondům. Prezentovány přitom byly jak existující portály (*Finna*, *Slovakiana*), tak i připravovaný český portál *Knihovny.cz*. Vedle národních koncepcí a vývoje jsou zdůrazněny i otázky autorskoprávní (Jerker Rydén, Zdeněk Matušík, Jiří Stodola) a výrazné zastoupení mají i příspěvky diskutující práci odborného knihovníka, proměny jeho práce, funkce či vzdělání (např. Olga Lauková – Blanka Snopková, Ágnes Hajdu Barát, Zlata Houšková, Branislav Frk).

Sborník *Konference zemí V4 v nástrahách digitálního věku* tedy přináší průřez nejnovějšími trendy v knihovnictví, v práci odborného knihovníka, ale i v oblasti vývoje či autorského práva. V souladu s mezinárodním významem konference se jedná o základní materiál, který nabízí vhled do aktuálně řešených otázek na poli knihovnictví.

Soňa Šinclová
Sona.Sinclova@mzk.cz

Korespondence Arna Nováka a Marie Veselíkové

ŠUBRTOVÁ, Milena. *Krb neporušitelného přátelství. Korespondence Arna Nováka a Marie Veselíkové*. 1. vyd. Brno: Archiv města Brna, 2015. 320 s. ISBN 978-80-86736-47-1.

Významný literární historik Arne Novák (1880–1939), syn spisovatelky Terézy Novákové (1853–1912), patří k předním osobnostem naší meziválečné kultury. Od roku 1920 byl profesorem a později i rektorem Masarykovy univerzity. Po jeho skonu o něm vyšly různé sborníky (*Strážce tradice*, 1940; *Morava Arnu Novákovi*, 1941), spis Alberta Pražáka (*Arne Novák*, 1940) a četné časopisecké články, po druhé světové válce se však o něm moc nepsalo; František Burianek ho dokonce roku 1952 dehonestoval jako buržoazního literárního vědce!

Náležitě zhodnocen byl až v devadesátých letech.

Roku 1997 o něm vyšla monografie Dušana Jeřábka a Karol Bílek zpracoval jeho literární pozůstalost. Později byla zveřejněna i část jeho rozsáhlé korespondence, a to v publikaci Daniely Golkové (*Adresát: Otokar Šímek*, 2000), zatímco Olga Jeřábková vydala dopisy Novákovy ženy Jiřiny (*Mému muži, Arne Novákovi*, 2008). K těmto svazkům se řadí též soubor korespondence s názvem *Krb neporušitelného přátelství*, edičně připravený Milenou Šubrtovou, která působí na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity a zabývá se literaturou pro děti a mládež.

Běží o dopisy Arna Nováka a Marie Veselíkové (1882–1948), pražské rodačky žijící převážně v Litomyšli a činné ve sféře publicistiky

a překladatelství. Novákových dopisů je v uvedené publikaci osmačtyřicet; pocházejí z rodinného archivu Mileny Šubrtové, jejíž dědeček byl brat-

rancem Marie Veselíkové. Od této Novákovy přítelkyně pochází dvaapadesát listů: jde jen o část souboru uloženého v Památníku národního písemnictví, neboť otištění dalších dopisů by narušilo dialogičnost a proporcionalitu nového korespondenčního celku.

Editorka tuto korespondenci uvedla obsáhlou studií, kterou doplnila nástinem rodových linií, ediční a jazykovou poznámkou, jmenným heslářem a částečnou bibliografií prací Marie Veselíkové. Připojila

soupis pramenů a literatury, jakož i anglické a německé resumé. Dokumentární hodnotu knihy zvýšila reprodukcí mnoha fotografií a dalších dokumentů. Každý dopis vybavila detailními vysvětlivkami, přičemž se však nevyhnula zbytečnému opakování informačních údajů.

Arne Novák Marii Veselíkovou poznal roku 1901 a v témže roce si s ní začal psát. Jeho první listy mají milostný charakter, ale Marie milovala výtvarníka Viktora Strettiho, byť se s ním časem rozešla a už se nevдалa. Novák se v roce 1908 oženil, avšak s Marií se přátelil až do své smrti: jak jí napsal v září 1906, šlo o „krb neporušitelného přátelství“. V jeho dalších dopisech se odráží jeho impozantní sečtěllost: píše o mnoha spisovatelích

a dílech z naší a světové literatury, nadto glosuje knihy, které adresátce posílal. Zmiňuje se rovněž o své práci i o rodinném životě. Leckde se v této korespondenci zračí tragika jeho života, daná ztrátou rodičů, pěti sourozenců a syna Radovana.

Cennou součástí řady jeho dopisů jsou reflexe známých osobností: například T. G. Masaryka, Růženy Svobodové, Viktora Dyka, Otakara Theera či F. X. Šaldy, kterého Novák v jednom listě z roku 1916 nazývá „učitelem a mistrem“ své mladosti, leč zároveň ho kritizuje za to, že jako „někdejší hlasatel hodnot nadosobních“ ironizuje „všecky, jimž zájem národní, kmenový, politický stojí výše než samolibé já krajního artisty“. Novákovo brněnské působení reflektuje jenom pětice dopisů z let 1923–1936, přesto obraz tohoto působení dotváří v nezanedbatelné míře.

V listech Marie Veselíkové čtenáře upoutá svědeckví o jejím pobytu v Paříži, kde v roce 1902 poznala Alfonse Muchu, Františka Kupku nebo Augusta Rodina (byla zde spolu se svou přítelkyní Marií Brichtovou, pozdější ženou Zdeňka Nejedlého). Zajímavé jsou i její soudy o českých spisovatelích a kritikách, mezi nimiž se objevují třeba F. X. Šalda, Karel Čapek, Karel Matěj Čapek-Chod, Teréza Nováková nebo Růžena Svobodová.

Ve shodě s Novákem Veselíková popisuje také léta první světové války, vznik republiky a následné události či dobové kulturní poměry.

Celá kniha tedy významně přibližuje jak Marii Veselíkovou, tak hlavně Arna Nováka: jeho životní dráhu, mnohostrannou pracovní činnost, pohledy na další známé představitele naší kultury i reflexe soudobého společenského dění. Zvláštní význam mají Novákovy dopisy dokreslující historii Masarykovy univerzity ve dvacátých a třicátých letech, ale i jeho práci na *Přehledných dějinách literatury české* od nejstarších dob až po naše dny (1936–1939). V dopise napsaném 10. září 1936 Veselíkovou informoval o přípravě rozšířené reedice tohoto monumentálního díla, přičemž se skepticky vyjádřil o svých pokračovatelích:

„Soudím, že kniha bude mít na 1200 stran hustého tisku. Nenechal jsem kámen na kameni a předělal mnoho i v staré době. Snad to bude má poslední (4.) úprava díla, které pak po mně zpracuje některý nástupce. Ale neshledávám v mladé generaci ve svém oboru mnoho osobností, jež bych mohl a chtěl označit jako své duševní dědice.“

Jiří Poláček

polacek@ped.muni.cz

❓ Bude vás zajímat, že...

... Čtenářské pasy aneb Cesty za knihou – přihlášení místních a okolních základních škol v průběhu září do projektu a předání pasů. Městská knihovna Moravský Krumlov připravila pro žáky třetích tříd místních základních škol deníčky nazvané Čtenářské pasy. Jde o nový projekt, který navazuje na předcházející projekty pro první a druhé třídy – Knihu pro prvňáčka a Školu naruby. Opět jde o podporu čtení doma v rodině i ve škole. Vzájemná spolupráce knihovny se školou umožní výběr vhodných četby i účast na akcích knihovny.

... v září má premiéru dlouho očekávaný britsko-americký film Denial (Popírání) o procesu, v němž roku 2000 americká historička Deborah Lipstadtová u londýnského soudu dokázala, že „holocaust se skutečně udál“. Vyvrátila tak tvrzení popírače šoa Davida Irvinga. Historička i kritici jsou s filmem spokojeni. Film čerpá z knih Deborah Lipstadtové Popírání holocaustu, Paseka, 2001, 2006 a Historie před soudem, Epocha, 2006.

Norsko je v českých knihovnách veřejných i domácích bohatě zastoupeno. Dokonce se zdá, že trvalý zájem české veřejnosti o norské autory, který se v podstatě datuje od dob Ibsenových, se v poslední době zvyšuje, a to nejen díky všeobecné oblibě detektivek, zvláště autora jménem Jo Nesbø a jeho atraktivních krimi. Norští autoři doprovázeli českého čtenáře peripetemií kulturního a politického vývoje napříč celým dvacátým stoletím. Snad nejsilnější vliv panoval v době meziválečné, okouzlenými čtenáři byla generace Těsnohlídkova a Mahenova. V Moravské zemské knihovně byly kartotéční lístky všech románů Sigrid Undsetové za války označeny poznámkou: „geschlossen“ – uzavřeno, není možno půjčovat. Důvodem pro umístění na černou listinu byl antifašistický postoj této nositelky Nobelovy ceny.

Na své studijní cestě na sever Norska jsem chtě nechtě křižovala stopy Karla Čapka, který tuto část Evropy navštívil přesně před osmdesáti lety. S manželkou Olgou se vydali podél norského pobřeží až k Severnímu mysu, dnes českým turistům známý jako Nordkapp. Důležitou zastávkou na této červnové cestě, tedy nikdy nekončícím polárním dnem, byla návštěva nejsevernějšího města na světě. Ve svém posledním vydaném cestopise obdivoval Čapek přívětivou atmosféru města Hammerfestu v tak nehostinných, ano smutných končinách. Jako suchozemci obdivujeme malá i velká plavidla kotvící v přístavu, mnohé z lodí pokračují až k mysu na konci Evropy. Čapek protestoval: to není konec, to je začátek Evropy. Netušil tehdy, že válka, jejíž nebezpečí cítil, udělá ze severního Norska spalenou zemi do té míry, že v délce stovek kilometrů nezustane stát jediná budova, jediný kostel, jediné přístaviště, jediný most. Obyvatelé byli v roce 1945 nuceni prchnout do hor, kde přežívali v jeskyních a zemljankách. A právě v městském muzeu mapují válečné utrpení a poválečnou výstavbu celého severního Norska, konkrétně kraj Finnmark. Takže z Hammerfestu, jak ho viděl Čapek, se nezachovalo naprosto nic – město bylo do dnešní podoby vystavěno až v šedesátých letech dvacátého století.

Zašla jsem si do místní knihovny, která se nacházela hned u přístavu možná proto, aby ti, kteří přijíždějí lodí do města na nákup

z okolních samot, neměli zbytečnou zacházku. Chtěla jsem se zeptat, jestli Čapkovu *Cestu na Sever* znají nebo dokonce mají. Měli. Ochetná knihovnice mi ukázala, že knížka je uložena v hlavní části, totiž v oddělení „turismus – průvodci naším městem a krajem“. Norský překlad vyšel s autorovými ilustracemi v roce 1995 a navázal tak na předchozí Čapkovy díla, např. *Válku s mloky*, *První partu*, *Povídky* a *apokryfy*, *Rozhovory s TGM* a další. Bylo mi také předvedeno, že prostřednictvím internetu mohou čtenáři po celém Norsku těmito knihami listovat,

kdykoliv se připojí k internetu – a to je podle všech indicií setrvalý stav pro lidi všech generací. Karel Čapek je opravdu nejznámější český autor v Norsku, třebaže jinak jsou literární zájmy navýsost asymetrické – Norové nás neznají tak dobře, jako my je. Inu z Hammerfestu je to do norského hlavního města stejně daleko jako z Oslo do Brna.

Knihovna je v Norsku, tedy nejen v aglomeracích při norském pobřeží, naprosto centrální institucí. Používám slovo aglomerace, protože se nejedná o města nebo vesnice našeho typu. Městská zástavba se omezuje na nejnútější vybavení, lidé bydlí v domcích rozházených na kamenitých plochách u fjordu. Ve vnitrozemí, kde se chovají sobi, se jedná o samoty, které červeně září na černé skále, a to na místech podle našich měřítek naprosto nepřístupných. – Abych se vrátila ke knihovně, která nabízí kulturní vyžití všem zájemcům o přednášky, besedy, koncerty. Nejvíce se norské knihovny zaměřují na děti. I knihovna v Hammerfestu měla krásně vybavený dětský koutek se spoustou hraček, ze všech stran se ozýval smích dětí. Už dříve jsem zažila, že v Norsku je dětem dovoleno listovat ve všech

dětských publikacích, na stolku nechybí pastelky, vodovky nebo omalovánky.

Pro děti se v Norsku vydává neskutečné množství titulů, prakticky všichni významní spisovatelé mají na kontě nějakou knížku pro děti. Dětská literatura je v mnoha ohledech prestižní záležitost. Obdivovala jsem i tituly naučné – o přírodě, o cizích zemích a významných osobnostech evropských dějin. Důraz je kladen na umělecky hodnotnou výtvarnou stránku, která nejen doplňuje, ale často nahrazuje text pro předškolní děti. To ovšem neznamená, že témata jsou jen a jen pohodová – všeobecné pozornosti neunikly knížky o násilí v rodině, nemoci nebo smrti blízkého člověka. Vskutku: norská literatura si do určité míry zachovala svou charakteristickou vážnost, které si všímá i Čapek.

Na začátku jsem zmínila jméno Jo Nesbø, i u nás průběžně vycházejí jeho dětské knížky – především o Doktoru Proktorovi. A to je čtení naopak prázdninově odlehčené, podobně jako tituly Erlenda Loea (*Ryba*, česky 2009) nebo Marie Parr (*Vaflové srdíčko*, česky 2012).

Miluše Juříčková
jurickov@phil.muni.cz

Se sdružením SKIP Velká Morava jsem 25. 5. 2016 navštívila Univerzitní knihovnu v Bratislavě (dále UKB). V loňském roce jsem si v zahraničí prohlédla několik nově postavených knihoven (Regensburg, Zürich) a tak mě zajímala jiná varianta – rekonstrukce a modernizace historických, památkově chráněných budov v centru města.

UKB je nejstarší vědeckou knihovnou na Slovensku. Vznikla roku 1919 jako knihovna Univerzity Komenského. Souběžně plnila funkci národní knihovny. Již v roce svého vzniku získala právo na povinný výtisk. Od roku 1954 je samostatnou vědeckou knihovnou. Knihovní fond 2,5 mil. jednotek je uchováván v několika historických budovách.

Palác Leopolda de Pauliho, Ventúrska ul. č. 11

Palác byl postavený v letech 1775–1776. Je to rozsáhlá tříposchodová budova s pavlačovým nádvořím s bohatými rokokovými mřížemi. Prostory v přízemí jsou volně přístupné, dále přes kontrolní bod vstoupíme na barokní nádvoří, které architektonicky atraktivním proskleným zastřešením

otevřelo možnost využití místa pro centrální informační pult, výstavy a odpočinek.

Odtud je bezbariérový přechod do dalších prostor knihovny. Rekonstrukce budovy umožnila otevřít čtenářům fond ve volném výběru a rozšířit počet studijních míst vybavených moderní technikou. Ve 2. patře jsme procházeli volným výběrem periodik, knihovna odebírá 1500 titulů, z toho 500 zahraničních.

V přízemí budovy jsem chvíli postála u pamětní desky, která připomíná letecké neštěstí, ke kterému došlo 18. 1. 1956 u Levoče. Za velmi špatného počasí vzlétl letoun Dakota na trasu Bratislava-Košice. Letadlo, na jehož palubě bylo 22 cestujících a 4 členové posádky, bez větších problémů doletělo až nad letiště Poprad, kde mělo kvůli víchřici

nouzově přistát. Po prudkém klesání havarovalo na svahu hory Škapová. Mezi cestujícími bylo i pět bibliografů z UKB. Všichni cestou na 1. slovenskou bibliografickou konferenci v Košicích zahynuli. Ze zadní části objektu můžeme vyjít do Lisztovy zahrady s rokokovým zahradním pavilonem z 18. století, kde v roce 1820 koncertoval Ferenc Liszt, rakousko-uherský klavírní virtuóz a hudební skladatel. V pozadí zahrady tvoří malebnou kulisu Bratislavský hrad.

Palác Uherské královské komory, Michalská ul. č. 1

Palác byl postavený v letech 1753–1756. Na začátku 19. století byl adaptovaný pro uherský sněm. Jako poslanci zde vystupovali významní slovenští činitelé Ludovít Štúr a Štefan Moyzes.

V této budově byly roku 1848 odhlasovány zákony o zrušení nevolnictví na území Uherska.

Oba paláce vlastní knihovna od poloviny 50. let 20. století. Nové stavební úpravy umožnily, aby zpracování dokumentů (knih a časopisů), které je zde umístěné, navazovalo plynule na čtenářské prostory s volným výběrem.

Klášteř Klarisek (Klariseum), Klariská ul. č. 5

Po zrušení kláštera v roce 1782 v budově sídlila Královská právnická akademie a poté gymnázium. Od roku 1919 se stala sídlem Univerzitní knihovny. V budově, která také prošla rekonstrukcí, se nyní nachází Kancelář Rady Evropy, Depozitní knihovna NATO a OSN, Informační středisko UNESCO a hudební oddělení UKB. V Kabinetu rukopisů, starých a vzácných tisků jsou v klimatizovaných skladech a ve studovnách se zvláštním režimem ochrany umístěny nejstarší sbírky UKB a jsou většinou přístupné i pro širokou veřejnost. Zajímavosti z fondu – inkunábule z roku 1460, na jejíž vytištění byla použita vlastní písmena Gutenbergova, Bible kutnohorská (1489) a nejstarší slovenská gramatika (1696).

Na závěr prohlídky nám bylo umožněno nahlédnout do prostor Centrálního datového archivu.

Projekt „Centrální datový archiv“ (CDA) byl zahájen v UKB v roce 2012 a umožnil vybudování velkokapacitního datového skladu určeného na archivaci údajů z digitalizačních projektů, zaměřených na ochranu národního kulturního

dědictví. Nyní jsou v provozu dva rovnocenné, navzájem propojené výpočetní systémy, nepřetržitě online přístupné aktivní datová centra v těchto lokalitách: UKB a Slovenská národní knižnice Martin a samostatný magnetopáskový depozitář v UKB. Prostory CDA mají vysoký stupeň protipožárního zabezpečení. Výsledným stavem projektu CDA je komplexní automatizace procesu dlouhodobé ochrany a archivace digitalizovaných a digitálních kulturních objektů. CDA zabezpečuje ochranu před

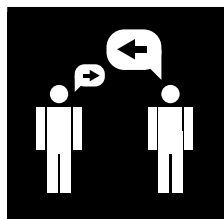
živelními pohromami, katastrofickými událostmi a jejich fyzickým opotřebením. Dlouhodobé uchování bude zabezpečovat technologickou stabilitu, přenos na nové formy nosičů a konverzi na nové typy dokumentů a formátů.

Na závěr tedy mohu říci, že i tepnami starých historických budov UKB proudí živá moderní technika.

Helena Vřeska

Helena.Vreska@mzk.cz

Rozhovor s PhDr. Markétou Hejkalovou

Jak se to stane, že se spisovatelka, překladatelka, nakladatelka, místopředsedkyně Českého centra PEN klubu a cestovatelka uváže k festivalu, který, alespoň v podobě, v jaké jej návštěvníci zastihují, prozrazuje, že stojí spoustu práce a nasazení? Jak je možné všechny tyto tak náročné profese zvládnout – a přitom ještě vést tak úspěšný festival?

Veletrh (jehož doprovodný program je rok od roku bohatší, takže jej skutečně mnozí návštěvníci nazývají festivalem) byl první! Poprvé jsem veletrh uspořádala už před čtvrtstoletím, v roce 1991, v situaci, kdy začaly svobodně vycházet skvělé knihy, vznikala spousta nových nakladatelství a knihkupectví, ale navzájem o sobě nevěděli, knihy se nedostávaly ke čtenářům. První veletrh jsem organizovala především jako místo pro navazování nových kontaktů.

Mělo to ale i osobní rovinu. Tehdy jsem se přistěhovala za manželem do Havlíčkova Brodu a hledala jsem si nové pracovní a vlastně i životní uplatnění. Vždycky pro mě byla důležitá literatura, už před prvním veletrhem jsem něco málo

napsala a něco málo přeložila, a veletrh pro mě byl také cestou do světa literatury. Nevím, jestli všechno zvládám. Jsou období, kdy skoro jenom píšu, jindy zase jenom překládám, jindy – třeba právě teď – jenom chystám veletrh. Veletrh mi hodně věcí bere: čas, energii, soustředění, ale také mi toho spoustu dává, pracovně i lidsky. Mimo jiné se díky veletrhu znám s většinou spisovatelů, nakladatelů, knihkupců, což mým knihám cestu do světa možná trochu ulehčuje.

Za pár dní bude zahájen 26. ročník knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě. Co to pro Vás znamená?

Těším se, protože veletrh je i pro mě svátek, vytržení ze všednosti, příležitost potkat spoustu lidí... veselý knižní jarmark. Ale taky se bojím, aby nebyly žádné komplikace a všechno dobře dopadlo. Každý rok se mi před veletrhem zdá jeden sen: Veletrh začne, všechno zdánlivě skvěle funguje, a pak se najednou ukáže, že něco chybí: vstupenky, stoly, knihy, nakladatelé nebo návštěvníci... dosud to naštěstí byl vždycky jenom sen (a doufám, že ani v budoucnu se nestane skutečností). Ale poslední měsíc před veletrhem pro mě znamená především hodně nudné, ale nutné práce: změny a doplňky v programu, rozesílání pozvánek, vyvěšování plakátů, každodenní aktualizace webových stránek včetně takových zdánlivých maličkostí jako jsou rady vystavovatelům, kde zaparkovat a kde se ubytovat, když už jsou všechny hotely vyprodané.

Od počátku byl váš knižní svátek provázen dramaturgicky velmi zajímavým programem. Ostatné je to právě tento, co trvale přitahuje i pozornost kulturních rubrik celostátních novin, a nutno říci že pochvalnou. Co a možná i kdo – rozhoduje o jeho podobě?

Velmi děkuji za pochvalu. Nepatří ovšem mně, nýbrž nakladatelům, ti přihlašují do programu zajímavé knihy a autory. Já určuji jen téma či motto veletrhu, které se ne vždy v programu odráží, ale letos ano. Letošním mottem jsou úvodní

světa české hymny Kde domov můj? Možná jsem se jím nějak trefila do dobové nálady, protože se k němu váže hodně bodů z doprovodného programu, které se vrací k naší nedávné historii. Miloš Doležal představí už druhou knihu o umučeném faráři Josefu Toufarovi Krok do tmavé noci, Aleš Palán detektivku inspirovanou skutečným příběhem z padesátých let Ratajský les, Jiří Padevět knihu Krvavé léto a mohla bych vyjmenovávat ještě dlouho.

Možná je půvab programu právě v tom, jak je spontánní, pestrý (někdo by jistě mohl říct až chaotický), vzniká bez cenzury, bez dramaturgie, někdy možná i bez rozmyslu (jak by opět mohly podotknout zlé jazyky).

Kdo je typickým návštěvníkem Vašeho veletrhu?

Občan Havlíčkova Brodu, který za prvé rád čte, za druhé rád poslouchá autorská čtení, za třetí rád získává autogramy známých lidí, za čtvrté se rád setkává s přáteli a se známými.... tak bych mohla pokračovat ještě dlouho, mohl by to být i občan, který rád vyhrává ceny při losování vstupenek nebo který má rád speciální veletržní pivo, letos to bude Knižní ležák od nakladatelství Volvox Globator.

Ale na veletrh už dávno nechodí jen lidé z Havlíčkova Brodu. Ti mezi návštěvníky pochopitelně převažují a vždycky to tak bude, ale jezdí sem lidé z čím dál širšího okolí, z Prahy, Brna, Ostravy... vlastně z celého Česka.

Jako autorka fikce vydáváte od roku 2002 každý druhý rok román (i když letos to byla „jen“ novela: *Jednoho dne*). Je to Vaše vědomé rozhodnutí?

Ne, spíš to zatím tak vždycky vyšlo, protože knihu píšu zhruba dva roky. Ale teď píšu rozsáhlejší román a vůbec netuším, kdy bude hotový a kdy vyjde, jestli za rok, nebo za pět let...

Literární kritika, která o Vašich knihách mluví poměrně pochvalně, což vůbec není zvykem v českých zemích, Vás začala označovat jako autorku ženské literatury. Je pro

Vás toto zařazení důležité či podstatné?

Nevadí mi být zařazena jako autorka ženské literatury. Skutečně píšu hlavně o ženách, většina mých čtenářek jsou možná také ženy. Spíš mi vadí, že někteří kritikové vnímají termín ženská literatura pejorativně, nebo přinejmenším shovívavě, jako by to bylo jen takové plkání o starostech s manželi a radostech s milenci. Jako by „ženská“ témata byla méně důležitá než „mužská“ – ale žijeme přece v jednom světě. Zařazování do různých kategorií je asi důležité pro knihkupce, knihovníky, možná i pro studenty, ale myslím, že pro čtenáře to velkou roli nehraje, a já se tím také moc nezabývám.

O překlady Vašich knih je zájem i v zahraničí. Co pro zahraničního čtenáře připravuje teď?

Už velmi brzy by měl vyjít srbský překlad mého špionážně-milostného příběhu z Jižní Koreje Rudé paprsky severního slunce. A je zajímavé, že překladatel Vladan Matić tu milostnou, „ženskou“ rovinu zcela pomíjí. Pro něj to je kniha o tom, jak se „obyčejný člověk“ proti své vůli octne v soukolí velkých dějin. Dokonce mou knihu srovnává s povídkou Jaroslava Haška o veliteli města Bugulmy... Tak jenom doufám, že srbsští čtenáři mají Haška rádi.

V jaké podobě byste si představovala spolupráci mezi Vámi, jako nakladatelkou, Vámi jako spisovatelkou a Vámi jako organizátorkou Podzimního knižního veletrhu na straně jedné a námi knihovníky na straně druhé. Kde se otevírá možnost pro naši vzájemnou spolupráci – nebo lépe, kde byste ráda tuto spolupráci viděla?

Spolupráci s knihovnami můžu jenom chválit ať už jako autorka, která ráda jezdí na besedy a čtení, tak zejména jako pořadatelka veletrhu. Mám radost, že součástí veletrhu bude letos už 26. celostátní akviziční seminář – a v první den veletrhu, v pátek 14. října v 11:30 se přímo na veletrhu uskuteční diskuse knihovníků s nakladateli, kde by se právě o té vzájemné

spolupráci a možnostech jejího zlepšení mělo mluvit.

Ale i tam, kde to funguje dobře, je vždycky co zlepšovat. Byla bych ráda, kdyby na veletrh jezdilo co nejvíce knihovníků, protože tím roste odborná úroveň veletrhu a je to důležité pro nakladatele. Proto knihovníkům letos nabízím vstupenky zdarma – to je to zlepšení ze strany veletrhu. A ze strany knihoven? Doslechla jsem se, že někteří ředitelé prý nechtějí své knihovníky na veletrh pouštět – ale možná je to jenom pomluva, které se mi ani nechce moc věřit. Návštěva veletrhu přece knihovníkům ušetří spoustu času a peněz. Nejenom mohou nakoupit mnoho knih s veletržními slevami, ale v doprovodném programu se mohou seznámit se spoustou spisovatelů a ty pak pozvat na čtení a besedy do svých knihoven. Proto doufám, že knihovníků přijede co nejvíce a že Havlíčkův Brod se na dva veletržní dny, 14. a 15. října, stane městem s největší hustotou knih a knihovníků na jednoho obyvatele.

Děkuji za rozhovor.

Tomáš Kubiček
Tomas.Kubicek@mzk.cz

PhDr. Markéta Hejkalová je českou spisovatelkou, překladatelkou a vydavatelkou. V roce 1991 založila v Havlíčkově Brodě, kde žije, Podzimní knižní veletrh. Každoročně ho pořádá, letos na podzim proběhne již jeho 26. ročník. Spolu se svým manželem Martinem Hejkalem od roku 1994 vlastní nakladatelství Hejkal. Je místopředsedkyní Českého centra PEN klubu (od roku 2006) a členkou mezinárodního výboru světového PEN klubu (od roku 2009). Napsala řadu románů s ženskými příběhy, které se odehrávají v zahraničí, a odborné publikace věnované převážně Finsku. Její díla jsou překládána do cizích jazyků – angličtiny, němčiny, ruštiny, bulharštiny a albánštiny. Finskou literaturou se zabývá i ve svých překladech (Mika Waltari, Arto Paasilinna). Je držitelkou Ceny Josefa Jungmanna za nejlepší překladové dílo publikované poprvé v českém jazyce (Mika Waltari: Krvavá lázeň a Šťastná hvězda).

Knihy a knihovny, možná obráceně...

Arnošt Goldflam

Už jsem to vícekrát vyprávěl, ba i psal, že jsem byl už od dětství vášnivým čtenářem. Maminka mě v tom podporovala, otec – tata, jak jsme říkali – to moje čtení zas viděl dost nerad a jak mohl, dával mi jiné úkoly v domě i na zahradě. Já jsem si ale našel tisíc výmluv, proč něco nebylo možno udělat, lámal jsem nářadí, počasi nám nepřálo, prostě – radši jsem četl.

Když tata nebyl doma, tak mi ovšem nikdo nebránil, hltal jsem knížky jako Otesánek nebo kouzelník Žito.

Když ale doma byl, hledal jsem skryté kouty, kde bych mohl v klidu číst. Někdy jsem čítával dokonce tajně, například na záchodě. To byla celá věda! Za mísou, na zemi vzadu, jsem míval příruční knihovničku, kde bývaly tak tři knížky, víc se tam nevešlo. Pokud to šlo, vyměňoval jsem je, když byla nějaká kniha dočtena. Jenže to vždycky nešlo! Otec hlídal občas před záchodem a prováděl tzv. filcuňk, jestli není v mém šatstvu někde nějaká kniha ukryta. Bývala často. Ale někdy se mi to pašování dlouho nedařilo a kniha, čekající za mísou, poněkud zetlela, jako se to stalo například bílé knize v pevně soukené vazbě, Petra Jilemnického Kusu cukru, která mi tam poněkud změnila barvu, snad by se dalo říci – tak trochu rozkvetla, přinejmenším zezelenala...

Za teplákovou gumou v trenkách zasunuta kniha na zádech, v ponožce obtočena kolem nohy, v nohavici tzv. tureckých tepláků, dole širokých, ukončených gumou, takže nemohla vypadnout. Tomuto systému bylo ovšem nutno čtení přizpůsobit.

V nohavicích bývaly paperbacky čili brožované knížky, spíše tenší, nejčastěji rodokapsy, sešity Rychlých šípů a podobné, též třeba brožurky o Leninovi nebo Stalinovi, které byly určeny pilným žákům a zapáleným pionýrům, kterým jsem ostatně také tehdy byl.

Za trenýrkami v teplácích jsem na zádech ukrýval náročnější literaturu, často ve vazbě pevné. Dumas, Stendhal, Karel Poláček, Karel May, Jules Verne, červená knihovna, Howard Fast, prostě všechno, k čemu jsem se dostal.

A to je ovšem další kapitola, to „k čemu jsem se dostal“...

My jsme doma měli jen pár knížek a to i tak náhodně. Takže jsem si musel půjčovat. Napřed od spolužáků, taky od sousedů v domě, kde jsme bydleli – a když jsme se přestěhovali do vlastního domku v Brně, v Černých polích na Zemědělské ulici, tak tam, taky od sousedů a jejich dětí z vedlejších domků.

No a pak jsem objevil knihovnu a starší paní knihovnici, mně mateřsky nakloněnou, bylo to – tuším – v Rotalově ulici, dole na rohu. Nastaly opravdové čtenářské žně! Půjčoval jsem si a také četl jako posedlý, v knihovně jsem byl tak často, že se paní knihovnice divila, jak to stíhám. Půjčoval jsem si knihy popořadě, podle abecedy, v nejvyšším povoleném počtu. Ani to mi nestačilo a tak, jednou, když jsem to zase počítal, došel jsem k číslu 32 knih od 28 různých půjčovatelů, včetně tedy té knihovny, samozřejmě.

A tak jsem zase četl, zcela bez výběru, od pětidílného románu Bruski (ano, bylo tam na konci měkké i, přeložil to Sergej Machonin, vím to dodneška) až ke krásné literatuře, opravdu i docela náročné, Mann, Dreiser, Čapek, Tolstoj, Dostojevskij, Hauff, Dickens, životopisy malířů a jiných umělců, na co jen bylo možno tehdy dosáhnout.

Spěchal jsem, to je pravda, ale všechno jsem u té milé paní knihovnice přečíst nestačil. Tam, někde u písmene V, jsem totiž jednu knížku ztratil a to byl můj konec. Nedalo se nic dělat, z knihovny mě museli vyloučit, s paní knihovnicí jsme se s dojetím rozloučili a táhl jsem dál, pak do městské knihovny, Universitní, prostě kam to šlo a kde měli nějakou potravu pro mou nenasytanou, už trochu dospělejší, čtenářskou duši a mé nitro.

Pak, když už to bylo možné a mohl jsem si to dovolit, začal jsem si knížky kupovat a shromažďovat jako nějaký lichvář zlatáky.

Tato vášeň už poněkud polevila. Ale ani dnes občas neodolám, naučil jsem se také cíleně knihovny navštěvovat, a když jsem sám začal psát, četl jsem už míň, aby mě to tolik neovlivňovalo a tak je to dodnes. Ale byly to krásné časy, objevovat nové světy v těch knihách ukryté. Pro mě to bylo často reálnější než svět skutečný a někdy je tomu tak dodnes!

KNIHOVNY POD JEDNOU STŘECHOU

Zadejte hledaný dotaz, např. název knihy

 HLEDAT

**Využijte komfort a jednoduchost prohledávání
fondů desítek českých knihoven současně.**

**Využijte služeb knihoven, objednávejte, stahujte –
kdykoli a kdekoli.**

